

ન.ખ.રા.ળી નંદુ

અને

સાહુતી ભરખાર

(રસપુર્ણ સામ્રાજ્યક નવલકથા)

લેખક —

અમિત બેરી

(સામ્રાજ્યક પ્રકાશકને વ્યવધાન છે)

શૈર —

અને એ નવલકથા હિન્દુ તુ આ પાન નવલકથા બા
સીતલ આમને આમને તુ બરુદ્ધાત મનના બા
પાંચે લોકોના નામો તેમાંથી લોકો પાને બા
દયા આપનાર છે નાનો આપ લેનો બા
આપતિ આપતિ ૫૫ ૧૦૦૦
સર્વા ૧૯૯૨ અને ૧૯૯૨

કુકર કાનળ સામ્રાજ્ય અંદારાણી

બુકસેલર એન્ડ પ્રિન્ટર—કરાચી.

૧૯૫૫ ૧-૬-૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૩૬૧૭

બીક

પુસ્તકનું નામ જાણના નંદુ અને ભાડુના

અરથાર

વિષય ૩-૨

નખરાળી નંદુ

અને

પ્રાપ્તી ભરથાર.

પ્રકરણ ૧ છું

—૧૦૬—

“ પ્રભુ સારુના. બેઠી છે. ”

જગનના. નાગી ન્યામે તજે મા, બાપને સ્વાસ્થા,
તજે બ્રાતા. સહિદર છે. કુટુંબી કે સગાવહાલા;
તજે રાજ અને પાળક સંહાના તેલથી રોઈ,
રહુડે બહારે જગત. બાવર મગરવે શું સંહા મોહી.

ઓ ... પ્રભુ ! ઓ ... ભગવાન ! આ ભુખ્યા બાળક પર
દયાલાવી કંઈક આપો. ! ઇશ્વર તમારું કલ્યાણ કરજે.

મુંબઈ શહેરમાં આવેલી ભુલેશ્વર લતાના ત્રીજા બાઈ વાડામા,
આવેલી હુવેલીના દર્શન કરવા આવતા જતાં મનુષ્યની મેદની
વચ્ચે, એકે ભિક્ષુક તરાણી આમતેમ ફરી કરગરતી, ઉકેત
આતનાદ કહાડી રહી હતી.

એ... ..પ્ર...ભુ ! એ...ભગવાન. કોઈ દયા કરી. આ ભખ્યા. આળકને કંઈ આપો ! પ્રભુ તમારું કહેવાણું કરશે આ તેની દીનતાથી આવજ હતી. વચ્ચે વચ્ચે ગોદમાનું આળક રડતું હતું.

દર્શન થયાં ? દર્શન ખુલ્યાં ? બાએ, દોડો, જલ્દી ગાઉપાડો નહીં તો રહી જશો. દર્શન થાય છે ! જો, જો, ર... ! જલદી બાએ ! દત્તાત્રી ખુબો આગમન પ્રતિગમેન કરતા લોકોમાં પડી રહી હતી.

બંદરેના બોલવાડો. એટલે ગરદીની તો સીમાજ શાની ! એક તરફથી દર્શન કરવા જતાં. લોકોની બીડ અને બીજી તરફ મોતરો નોડાગાડીઓ. દત્તાત્રીની બીડ પણ સખત હતી. અને ત સામે પત માનવેના વહેંચનાર ફેરીઆઓ નો પણ આગમન ઘણું હતો. અને પોલ સખપોલ આડું જમાનો. એઘડીમોજ, નિશાસ. વગેરે પત્રો. વહેંચી રવા હતા આથી કેટલાક ધર્મ નુસ્ત પેશ્યો ઉકત ફેરીઆઓ પ્રત્યે કોઈ લડતા તો. કોઈ ઝઘડતા તો કોઈ વચ્ચેથીએ મા' મરતી દોડતા તો કોઈ વધુશિવ વાંકે હાથે ટ્રી ફરવી પડ્યા વાળી પોલ અને સખપોલ કોટના અંદરના ખીશામાં છુપાવી દેતા. વંદન જતા પ્રત્યે જરા અમીનકરી, આખમીંગી. ગચ્ચો કરી દર્શન કરવા આદ્યા જતા હતા.

મોટરના હોર્ન નો બોં ભોં નો બેસુને અવાજ તથા સાથે ગાડીનાળાએ પણ એ બાર્મ ! એ ગાંધી મહારાજ ! એ શેઠ ! એ મતારા ! એ પોરી ! એ અલેલટટ ! એ ફેરીઆ ! એ પોલ ! હટબાએ ! તસ્તા કોડો ! ચલને દો ! લગ જાયમાં ! વગેરેના પોકારો પાડી રહ્યા હતા.

x   x   x   x   x

અલી. લક્ષ્મી ! દર્શન ક્યાં ? ત્હારી. જાણી નથી આવ્યાં, અલી પુખ્પા ! કાકાજી ક્યાં ગયાં ? રામા ! એ રામા ! કાકુલા હોથ દેવા !

કુદે ગેલો ! સંભાળ કરા ! સાત મણુ બંગાલીના વજનની એક
રૂપ પુષ્ટ લલનાએ છોકરીને ટાપલો મારી પુછ્યું, કે ચતુ કુંતે !
વંજ વંજ દાગી ! દાઢ ઉતારી ગીનમે ! રંત જેકરો ગુમાઈ-દીએ !
ફેશનેબલ અપટુડેટ રેસમાં સજ્જ થયેલ એ મળીલાએ હસ્તી
હુરતી આપસ આપસમા હહેતી હતી કે વેલાં મહાવજની દશન
કરણુ વર્ધ આય. ઇત્યાદી વાર્તાલાપ પણ તે સખત ગરબીમાં
ચાલી રહ્યો હતો.

ભુદંશ્વરનો ત્રીજો બાઈવાડો એટલે મુંબઈની ગેલારીનાં શી ટ
રયાન સ્ત્રીઓની સખત ગરબી. તો ત્યાં રાત અને દિવસ લાગીજ
પડી છે. તેમાંએ બાલના ઝલકાંની ટાપરીપ, અથા કિધ હામાથાવાયી
આંખર પેખલના ચરમાંઓ, તથા ફંગાયાના ફેંગેનજલ તંગ પોલમ
ઓ અને આછા આંખરોએ બહુ યીસમી મદદની વેચ્યા મમી
મરોડ કરતી બાવીક લલનાઓ આવતા જતા નવયુવાનોથી અથ
આલીંગન લેતા દેતા ધકેડા મુન્કાની બગર ગરમા જન્મ બાવી
મુકી હતી.

આવા ચલચલ વખતનો લાઝ લઈ વિધિમિત્રો પણ બાહર
ચાંદરીના મેલાવડાને જોઈ હરખતા; અને હાથથી અડવા કરી
માતમાને રીઝવતા હતા.

“ દેખ. મામુ ! દેખ ! વદળતી હય; વહ મુંઝે દશારા દેતી હય !
દેલામાંજ તેઓની બાળુંમા નખમાં કરતી એ તરૂણીઓ પગાર ચા.
કેમ મામુ ! શું ગાડી લાંકવી છોડી દીધી ? એક નખરાખાજ વારીએ
મીત કરતાં પ્રશ્ન કર્યો.

“ હાં વહ ખરેશીવાલીકી હું મોટર ચલાવતા હું. માયુ નામના પરદેશી મુસલમાને અર્ધદગ્ધ ચુન રાત્રી ભાગામાં પ્રતિઉતર આવ્યો.

“ કયોં ચંદ્રી ? આજકાલ પ્રદેશ દુન લેનેકો કયોં નહિ આતી ? બીજા મુસલમાન યુવાને બીજીને સંબોધી પ્રશ્ન કર્યો.

“ આસ્તે બોલ બેવકુફ ! ચંદ્રીનો દીગર કોમાં છે સાંભળી જશો ? શશીકળાએ કહયું.

“ હાં ચંદ્રી ? ગામવાડીમાં ચાલે છે ને ? વહ ડોસીએ ચંદ્રીની બાજુમાં જઈ પૂછયું.

બપોરે આવીશ. આજે મારે “ઈ” કાંદીવલી જવાના છે. ચંદ્રીએ ડોશીને જવામ આપ્યો.

“ ત્યારે તેડાવી રાખું ? પણ આ શશીને કેમ સાથે લાવતી નથી ? ડોશીએ કહયું.

“ હાં આવશે ? શામાટે ન આવે ? પણ તમેતો સમજો છો, કે આ મુંબઇ છે એટલે ખસ. શશી તો દાલરાં પોતાના માળામાજ મુઝાએલ છે એટલે વળી પ્રાઇ બીજી જગત વાત.

“ જુડી ! કોક દીવસ યાદ તો કરતી જા, ડોસીએ શશીનાં ગાલપર હાથ ફેરવતાં કહયું.

ડોશીમાએ પોતાના કાર્યની પુર્ણતા કરી. છટકેલ છોકરીઓ ને છોડી આગળ ચાલતી થઇ.

હાં ! કાકી બા ! દર્શન કર્યાં ? કપાળમાં ઉભા યુ. માકાં વાળાં ચંદ્રી પાંધડીને હાથથી ઠીક કરતાં, શાસ્ત્રી બાવાએ ડોશીમાને પુછ્યું.

(૫)

“ જ્ય શ્રી કૃષ્ણ ! જ્ય શ્રી કૃષ્ણ ! નો પ્રતિઉત્તર પશ્ય
તુર્ત મલ્યો.

“ ગોઠીબાઇ, હાલમાં નરનારાયણમાં કથા સાંભળવા કેમ નથી
આવતાં ?

“ જરા મુઝવણમાં છે.

“ શું છે ?

“ તેની વિધવા દિકરી બેનાને મહીના રહ્યા છે.

“ હેં ! ત્યારે કાંઇ દવાદારના ઉપચાર કર્યા ?

“ તેતો યાત્રાએ જશે, અને ત્યાં બધી સગવડ છે એમ
વાલીબાઇ કહતાં હતાં.

“ ધીરે બોલો કાઠી ! પેલો પાગલનો માણસ સાંભળી જશે.

* * * * *

“ ઓ...પ્રભુ ! ઓ....ભગવાન ! આ મારાં ભુખ્યાં બાળક
પર દયા લાવી કોંઇ ખાવાનું આપો ! ઇશ્વર તમારું કલ્યાણ
કરશે ફરી એક બિશ્નુક તરણીનો અવાજ સંભળાયો.

આથી શાસ્ત્રી બાવાની નજર તે તરફ વળી એટલે ડોશીમા
ત્યાંથી ચાલતાં થયાં. શાસ્ત્રી બાવાની નજર એ તરણુ બીખારણુ
તરફ હતી. તેવામાં તો મોટરમાંથી ઉતરતાં મોટી શંદ વાળા
વાણીઆ જેવા કૃષ્ણ દેખાતા શ્રીમંત શેઠ પાસે હાથ લાંબાવતાં
ફરી વાર ઉક્ત દયાજનક શબ્દોનો ઉચ્ચાર તે બિશ્નુકાએ કર્યો
પણ ત્યાંનો પદસાના ગમડમાં ગંધાતા એ મદોન્મત શેઠ ધૂખા-
રણુને એક હાથે દુર કરી માફ કરે એમ કહી ચાલવા માંડ્યું.

છતાં પણ ભીખારણુ પોતાના સ્વાર્થને, જુખ્યાં બાળકને ખાતર, કંઈ ન ગણુકારતાં ફરી કહ્યું. શેઠ બાળક ભૂખ્યું છે ! રોય છે દયા લાવી બાપુ ! કાંઈ આપો પરમેશ્વર તમને બહુ પછસો આપશે ભગવાન તમને પુત્ર પરિવાર આપશે. શેઠ એક પછસો આપો. વિગેરે આર્તજનક શબ્દો ફરીથી કહ્યા. છતાં એ લક્ષ્મીપુત્રે કહ્યું, કાં જણ્યું ? શાને જણ્યું ? કોણે કહ્યું હતું કે તું જણ્યું ને ? તેં જણ્યું તો શું અમારે માટે ? ઇત્યાદી કંઠાર વાક્યો કહી ફરી વાર પણ હાથથી દુર કરી ચાલવા લાગ્યો.

“ શેઠ જરા શરમ રાખો ! બચ્ચાંતો પ્રભુની માયા છે. બાળકો કેને પ્રીય નથી ! દીકરા તો દેવતાને પણ દુર્લભ છે. તમારા જેવા શેઠના મોઢામાં આ વાક્યો ન શોભે ભીખારણુ કાંઈક રોય દાખવી વીવેકથી કહ્યું.

એવડો બધો ગુસ્સો લાગતો હોયતો જ જ કોઈનું ઘર માંડ એટલે ભીખ નહિ માગવી પડે. સાલીને ખાવા તો મળતું નથી પણ મીઠાન તો સત્તર ખાંડી છે. શેઠે ક્રોધમાં આવી જઈ કહ્યું.

એટલામાંજ બાળુમાં ઉભેલા હગનલાલ નામના સામાજીક શેઠને સંબોધી કહ્યું શેઠ લાયકાત રાખો ! શરમ રાખો ! વિના કારણે લાગતા વચ્ચનો કહી, એ ખીચારી ગરીબને શામાટે સતાવો છો ? તમે તમારાથીજ વિચાર કરો કે લાખો દવાઓ અને ઉપચારો અને દોરા ધાગા કરાવતાં છતાં પણ તમારે ત્યાંતો એક પણ સત્તાન નથી છતાં આટલા બધા આગળ વધી જાવ છો એ દીક નથી. ઇશ્વર આપે ત્યારેજ બાળકો થાય છે. બચ્ચાં થવાં

એ કાંઈ રસ્તામાં નથી. તમારા જેવા ઓકંદ શેડીયાઓના હરામથી પેદા કરેલાં નાણાં હરામમાંજ જાય પણ કંઈ પ્રભુ અર્થે. આપી પરભવનુ ભાતુ કરો તો હીક છે. શેઠ ! ન આપવું હોય તો ના કહેવી પણ આવું અઘટીત બોલવું તમારા જેવાને માટે બ્યાજખી નથી.

છગનના આ વાક્યોથી શેઠ નીચુ ધાલી મુંઝે મોઢે ચાલતા થયા. એટલામાંતો માણસની બીડને વીખેરતા હટો ! લગે ગા ! વગેરે શબ્દો બોલતા ચાર પાંચ પીળી ટોપી વાળા વૃજવાસીઓ ધક્કા મારતા મારતા ત્યાં આવી પહોંચ્યા અને તેમની પાછળ આ ઘોડાની ફર્સ્ટ ક્લાસ લેન્ડોકાર આવતી જણાઈ. અંદરમાં પુટિપંથ ધર્મગ્રસ્ત બેઠેલા હતા ગાડીની આસપાસ વૈશ્ણવોની પણ સારી બીડ હતી અને જે જે બાવાની ખુમે પડી રહી હતી. અને વચ્ચે ભારીક વૈશ્ણવો ગાડીને પકડી ગોવરધન નાથકી જય ના પોકાર કરતા હતા અને દરેક વૈશ્ણવો એ શબ્દને ઝીલી લેતા. પોકાર પાડી રહ્યા હતા, નૈકી દારો ખમાં ગૌઆહાણ, પ્રતિપાલ ગાંસાંધ મહારાજને ઘણી ખ..માં ! છત્યાદી નેકી પોકારી ખુલ્લી તલવાર વાળા એ ઘોડેશ્વારો માણસોની દરકાર ક્યાં સિવાય આગળ ચાલવા લાગ્ય ઘોડાઓ લગાડી દેશે એમ ધારી, માણસો વચ્ચમાંથી રસ્તો કરી બાજુ પર જવા લાગ્યાં. જેમાં સમુદ્રની ભરતીની હેર માફક માણસોની લહેર ચડવા લાગી. કેટલાક બચ્ચાંઓ કચરાયાં તો કેટલીક નવ, યુવીકા ચોળાઈ ગઈ. તો કેટલીક કામનીઓ પુરૂષ વર્ગની કોંણી નીચે કચરાવા લાગી અને અને કેટલીક મહીલાઓ સ્વેચ્છાપુર્વક પુરૂષોથી બાથબાથ આવી

ગાંધી. તો કોઈ શરમાળ સુંદરીઓ શરીરને સંકુચીત કરતી લય-
કાતી મરડાતી અનેચ્છા પુર્વક, પણ પુરુષ અને સ્ત્રીઓનાં સયુક્ત
ટોળામાં ધ્રુસવા લાગી એટલે દુકામાં માણસોપર માણસો ચઢી
આગમન કરતી મહારાજની ઘોડાગાડીને માર્ગ આપવા લાગ્યાં.

નિયત સ્થાન પર આ તાં ગાડી ઉભી રહી. અને અંદરથી
એક અધેડ અવસ્થાના એ ગોંસાધજી ઉતર્યા અને સાથે તેમના
એ બટુકલાલજીઓ પણ હતા. જ્યારે એ વૃધ્ધાવ થાથી દોસ્તી
કરનારા મહારાજ ગંભીર બાવ કરી આ જ ચાલતાં હતાં ત્યારે
સાથેના એ યુવાન લાલજી નીચી ડ્રબી રાખી ચાલતા હતા.

ઉચ્ચ જાતના સેન્ટ અને અ-તરોમાંથી ખેંકતા લાંબા
અને ઘટાદાર મનમોહક છુટા વાળે- શોભામાં અભિ વૃદ્ધિ
કરતા હતા. કાનમાં હીરાજડીત ખુટીયાં ઝગમગી રહ્યાં હતાં.
બદન પર ઉચાં જાપાનીસ આજી રેશમની જરી બરેલી બંડી, અને
તેપર નાખેલો રેશમી દુપટો સાથે હાથમાં જડાકિ સુવર્ણ કાજો
અને માણીક તથા નીલમ જડાકિ વીંટીઓથી એ મહારાજના
બટુકલાલજી અરેખર કામનીઓને કામદેવ જેવા દેખાતા હતા.

મેઢનીમા વાતો થતી હતી જે આતો વડોદરાવાલા મહાર-
રાજ છે તો કોઈ ખુદીકોટાવાલા પણ કહેતા હતા તો કોઈ ભાવીક
વૈશ્ણવોતો આ મહારાજ જે કુલ મથુરાના છે એમ પણ કહી રહ્યા
હતા તો કોઈ એમ કહેતા હતાકે નારેના આતો પેલી હારમોન્યમ
બાલાતારા એટીજીના બાવાછે તેવામાં કોઈ પ્રશ્નપણ કરતા હતા કે

એ હારમો ન્યમ ખાયા મ્હા ? તેને જવાબ આપતાં એમ જણાવવા લાગ્યા કે; એતો “ પેલ મં પેલી કાન ફરી નોગણી તરીકે જાહેર થઇ હતી તે. તારે તો ! પેલા હામમ અલી વહોરાનો માસુક કે નહિ ? તેવામા ખીજાએ આવી એમ પણ જણાવી દીધું કે ઉલ્લુના પટ્ટા ! એ તો “ પેલ ની અધી કપોળ રહેતી વાતો ! એમ તે કાંઇ અને ! કાક માંમળશે તો મારખાઈશ. અંધરડે અંધ. છત્યાદી વાનો માણસોની મળેલ મેદનીમાં ચાલી નહી હતી.

ઓ ..... પ્રભુ ! ઓ..... ભગવાન ! ઓ..... દયાળુ ! ઓ... શેઠ ! આ ભુખ્યા ખાળકપર દ્રામ ફ્યા કરો ખાતાં આપો. મધર તમારું કલ્યાણ કરશે ત્યાદી શબ્દો પેલ તી પહેલી બીખારણ મેદની માંથી બહાર આવી પેનાના દાન લાથને લાંબાવે એ મહાનાજ પામે બીજાનો ગાયન કરતા લાગી. એટલામા એ રહારાજના મદેન્મન પીળી મોળિવાળા મનવની દળુરીએ તે ખાતને એક લાથે ધક્કો માર્યો. અને તેના ધક્કાને લઇ બીખા બની મોદમાંતું બાલક એક ચીસ પાડી ઉઠ્યું તે બાલકને એક તરણે ઝીલી લીધું અને એ બીખારણ ધક્કાના સખત અઘાતથી માણસની મેદનીની વચ્ચે લથડી પડી માથે જનતાના સખત મોજાં ચડ્યાં. એ બીચારી માણસોના પગલો કચગામ અને છુંદાઈ. મહા મુસીબતે એ બાલકને એ ચાર નવચવાનોએ લાથ ઝાલી ઉપાડી લીધી. પરંતુ બીજીકાનો મગજ તોલ બની ગઇ હતી.

એક યુવાન દોડ્યો અને મોટર લાન્ચો તે ખાતને મોટરમાં નાખી હોમપોર્ટલ તરફ લઈ જવામાં આવી. પણ દવાખાનાના કંપાઉન્ડમાં જતાંજ એવા બખર રહ્યાં કે; દવાખાનું દરદાઓથી ભરપૂર છે. જેથી જગ્યા મહે તેમ નથી. પણ જો ચાહપણી અને

મીઠામીઠું કાઢક ડોકર સાહેબને, કે પેના. ખુશામતીઆમીઠ
આપાય તો વાર નથીએ જગા થાય ખરી. પણ સાચા; આતો
પરમાર્થનું કામ ! એટલે કાચુ આપે ! જેથી આવડતુ યુવાનો
નિર્ધાસ નાખી મોઢને પાછી હાવવા કાઢવે તે સુખના આપી
હુલા હતાં. તેવામાં જુવા વત્રમાં મજબુત બાધાના એ ચુરો-
પીયનો આવી ચડ્યા. અં શું બીજા છે એ યુવાનોને પુંડી ટુંકા
માં હજીકલ જણી લીધી. જેથી તેઓ તે બાધાને તથા તેના બાળક
ને એક બીજી મોટરમાં નાખી સાથે લઇ ચાલતા થયા.

વાંચક વિચાર કર કે જેનું આ જગતમાં કાંઈ નથી તેના
એલી શ્રીરામ જેણે જીવન આપ્યું છે તેજ તેને પેષે છે તેનેજ
તેની દરકાર છે. રાગથી તે રક સુધી દરેકની એક રાંખી લાગથી
એ જગતધાર જગત વિધતા જુગતીધરનેજ છે. દારય કે તે નીરા
ધારનો આધાર, દીનબંધુ દીના માથવ છે વીગેરે સંબોધનોથી સંબોધાય
. છે હુ પદમાં ન પૂજાતાં હુકયમાં કાતરી રાખજે કે એ પરમકૃપણ
મહુ સહુનો એલી છે.

પ્રકરણ ૨ જી

કુરો લેદ.

સકળ, ગીરીનું કરી કાજગ; કરો સિંધુ મહી સ્વારી,
સુરનાં કલ્પ વૃક્ષો જે; તણી લો લેખની ધારી.
કરીને પત્ર પૃથ્વીનું; લખે છે શારદા શાણી,
છતાં ના પાર તવ ગુણનો; પ્રભુમું બેડી પ્રભુ પ્રાણી.—વેદ.

ઉંચે અપ્ટમીનો હતો જયમ શશી; શ્રીકા કરી તારલા,
તેવું ભવ્ય લલાટ ભુષણ બધાં; શ્રીકા કરી નાખતું.—કલાપી

ખરે ખર “ દુખી જે હોય તે જાણે પારકાના દુઃખો નક્કી ”
એ આપણી પરીચીત શિક્ષિકા કે જે અનાથ હતી, નિરાપાર હતી.
તેનું કાઠ ન હતું. છતાં એ પ્રભુએ તેના માટે બે મહાંત વેશમાં
છુપા મદદગારો મોકલી આપ્યાં. અનાથની વહારે અનાથનો નાથ
સદાએ તકવાર છે. પણ ખોટ ફક્ત આસ્થાનાજ

અંધેરીના પર્વતોના વિકટ અને ગીચ ઝાડી વાળા જંગલના
રરતાપરથી એક મોટરકાર, પસાર થતી નજરે આવતી હતી.
અચસે ચલાવ સીધા હાથકા રરતા લો, કલચ દખાવ, વગેરે સંકેત
સાધકો મોટરકારાધારને સંબોધનારા બે પદાડી પહેલવાન જેવા
મજબૂત બાંધના મહાંત દેખાતા મનુષ્યો મોટરમાં બેઠેલા દેખાતા
હતા. પાછતની સીટ પર એક તરફના વસ્થામાં કરમાઈ ગયેલા

કમલ જેવા વહનવાળી બીક્ષીકા પણ ખાનદાનીનું જ્ઞાન કરાવતી મહોષ બની પડી હતી. માતા નિદ્રામાં છે. એમ જાણી તેના ઉપર ચક્રતું આમ તેમ કુદતું માતાના સ્તન દુરચતું પાન કરતું એક ન્હાતું બાળક પણ તે મોટરમાં દેખાતું હતું. મોટર દ્વારા નીચા પર્વતના રસ્તાઓ પસાર કરી એક મોટા ચોગાનમાં આવી લાગી આ ચોગાનમાં બાગ બગીચા પાણીના હોજ તથા સારા અને સફાઈદાર રસ્તાઓ હતા તથા તે બહુજ આકર્ષક સ્થાન હતું. મધ્યમાં ધર્મશાળાના ગાટથી બાગેશ એક સુંદર મકાન હતું. અને તેના ઉપર પતથરના છતની અગાસીઓ તથા દેખાડા ઝરખાઓ તથા મનોહારક કૃતિઓ રચવામાં આવેલ હતી છેક એ બંગલાના દ્વાર પર મોટર આગને ઉભી રહી. મોટરે હોન માર્કું કે તરતજ દશ થી બાર પહેલવાન જેવા કઢાવર આવાના માણસોએ બંગલામાંથી બહાર આવ્યા. અને એક પાલખીમાં તે બે શુદ્ધ બાળાને બેસાડી હાથકી ચલાવતા થયા. તથા એક ફર્ટ કક્કાસ ઝોરડામાં બીજાવેલા પંલંગ પર બેઠેને તે બેઠેને સુવાડી. બાળુમાં ન્હાના પારણુમાં બાળકને બેસાડ્યું. તેટલાજ વખતમાં એક સફેદ વરત્ર ધારી પુરૂષ કે જે કાંઈક ઠોકરના જેવો દેખાતો હતો તે આગળ આવ્યો. અને તે બે શુદ્ધ તરણીના સ્થાન તથા સનાયુ એ સનાયુનો એક છુંગળી (ટેપોસ્ટોક) દ્વારા તપાસ કર્યો અને તેને શુદ્ધીમાં લાવવાના ઉપચાર ચાલુ કર્યો કપાળ પર પાણી છાંટ્યું. તથા અમોનીઆ કાળ જેવી વસતુઓ સુંઘાળી છતાં આઘાત પામેલી બાળા શુદ્ધિમાં ન આવી છેવટે એક મેગનેટવાળું ઇમેટ્રોક મશીન તેની છાતી પર લગાડ્યું. અને બન્ને હાથમાં ઇન્જેક્શનનો માર્શો ચોડીવાર પછી તે બાળક કાંઈક શુદ્ધિમાં આવી. આમલેમ જેવા લાગી તમા પેતાઈ

નહાનું બહાણ બચ્યું ક્યાં ? તેની તે તપાસ કરવા લાગી એક નર્સ જેવી દેખાતી બાઈએ તેના બાળકને તેની પાસે લાવી મુક્યું અને શાંતિ આપતાં જણાવ્યું :—

બાઈ હવે તમે આહિં નિર્ભય છો આ સ્થાન ગરીબોનું પલનકાર છે દુઃખી અને અપંગોને આધાર છે. અહીં તમે સર્વ રીતે નિશ્ચિન છો બેઠાંએ તે મને કહેજે હું લાવી આપીશ. તમારા મટે જમવાનું તૈયાર છે હવે એમ કહી નહાના સ્ટેન્ડ પર થાળી પીરસેલી હાજર કરી છુપી અને તરસી એ તરણુ હિંદુ બાળાએ છુપાવી પીડાને શાંત કરવા પોતાના પેટ પુરતું પ્રથમ તો તેણે ખ.ધું અને પાણી પણ પીધું પણ પાછાથી તેને ખ્યાલ આવ્યો કે હું એક ઉચ્ચ બ્રાહ્મણ જાતીની હોવા છતાં આ મેં કેાનું ખ.ધું ! આ મેં શું કર્યું ! દાંતડા વિચારો મગજમાં તરી આવ્યા પણ શું કરે લાચાર પોતાના આધાર રૂપ કોઈ ન હતું ક્યાં જાય કંઈ ખને એમ નથી જણી અસામથરે લેવેલ સાધુ એ સુત મુજબ અંગાઉ કંઈક બોલવા જતી હતી પણ પછી તે મોન રહી.

વિશ્રન્તિથી એ દુઃખી બાળાએ નાની વ્યતિન કરી. ખીજે દિવસે રજવારમાં વહેલા એક ઘંટ વાંચ્યો અને દરેક સ્ત્રીઓ તે મકાનમાં મધ્યમાં આવેલ યોગાનમા બેળી થવા લાગી આ તરણુ બીક્ષીકા પણ પોતાના રૂમની બહાર આવી અને ઉભી રહી થોડા વખત પછી બેળી થયેલી સ્ત્રીઓ નીચી નમી હાથ ઉચાં કરી આકાશમાના પ્રભુને નમન કહી રસી હતી. આ ખનાવ જોઈ તે તો સ્તબ્ધ જ ખતી મઠ આ બધું શું છે ! ક્યાં ધર્મના છે ! અને કેાણ છે ! આવા અચાર નવાર વિચારના તરંગો તેના મગજમાં વારા ફરતી સ્ફુરી આવ્યા લેવામાં પેલી નર્સ જેવી દેખાતી બાઈ તેના પાસે આવી અને ખસા પર હાથ તપ્પી કહેવાં લાગી.

“આવે પ્રભુની સ્તુતી કરે અને એ પરમ કૃપાળુ પરમાત્મા નો ઉપકાર માનો અમુક્ય એવો મનુષ્ય દેહ તમેને તેણે આપ્યો છે તો તમે તે નામને યાદ કરો. તમારો તથા સમસ્ત જગતનો એ પાલનદાર પીતા છે તથા રક્ષણ કરનાર મહાન રક્ષક છે. અને તેજ આપણું સુખદુઃખનો ખગે વિસાગો છે. ખડેન લાવે કે કલાવે લીધેલું ઇશ્વરનું નામ દહાપી વ્યર્થ જતું નથી. માટે તેનું બજા કરો જેથી મુક્તિ મળે.

નર્મના આ વાક્યો જાણે કેમ પોતે ન સંભળ્યા હોય તેમ તે ત્યાંથી પાછી એરડામાં ચાલી ગયા અને વિચારમાં ને વિચારમાં પોતાની આગલી અને આ રિચતીનું અવલોકન કરવા લાગી. હૃદયમાં અઘાત થવા લાગ્યા. આંખો આસુભીની થઈ અને ગાલ પર હાથ ટેકવી પોતાના ખળકને ધરરાવતી ધવરા તી હૃદયાકંઠ કરવા લાગી આ રીતે તેણે એકાદ કનાક પસાર કર્યો તેવામાં પોતાને અહીં લાવનાર એ ભગવા વસ્ત્ર ધારી મહાત્મા જેવા દેખાતુ યુરોપી અને તથા એક ખાલી મંદિર વસ્ત્રો પહેરેલ નવયુવાને તે ભીંતી કાના એરડામાં પ્રવેશ કર્યો કે ખડેન આરામ કરે ? કેમ દરહી અડચણ તો નવાન : હવેના પ્રશ્નોએ યુરોપીયન માદરમાએ દખલ થતા એ તે તરફીને પુછ્યા.

તરુણીએ આંખો છુટી નાખી દસંતો ચહેરો કરી જવાબ આપ્યો તમારી અને પ્રભુની કૃપાથી હવે ડીક છે. પ્રભુ તમેને યશ અને કિર્તી આપો. ભગવાન તમારું બહુ કરે પણ કૃપા કરી. તમે. મારી શંકાનું સમાધાન કરી આપશો ? મારી વિચાર સકલના શંકા સમાધાન સિવાય આગળ અને આગળ વધતી જાય છે તો હયા

કરી હું પછં તેનો ચોર્ય પતિ હતો આપી માં મનને શાંતી
અપશે એવી હું તર રી પામે ગાગી ૩૨ છં તારોએ પછં.

પુત્રીશ્રી ! જે શક્ય હોય તે જી રો વિના સંપાદે તમારી
તે વાતનો ખત શો હો શકે હી જીવી પક્ષનંતરે જ લક્ષ્ય નથી
દેના પિ સગલ વાત દાખવી એ અમર પતંબરતા છે. રાધુ
મહામા જેવા દેખાતા. યુગપીયને જવાબ આપે.

ત્યારે તે મને પ્રથમ જણાવો કે મને અહીં કાણ લાગ્યું ?
શા માટે લાવવામાં આવી ? આ સ્થાન કેમ છે ? મને અને મા ?
આ નિર્દોષ પાળના પિયમાં લાવનારને શો સ્વાર્થ છે ? અમારુ
સરેય કરવા કે અ સરેય જે ગાંમાં આ સ્થનમાં લાવનારનો
કશો સ્વાર્થ ન હોય તે એ વાત હું માની શકતી નથી કારણ કે
સ્વાર્થ સિવાય કિંતુ નથી. સ્વાર્થ સીરાપ પગમાર્થ નથી સ્વાર્થ
સિવાય કોઈ પણ કાર્યની સંકલ્પ નથી સ્વાર્થ સિવાય મદદ પણ
અપાતી નથી. આ સુત્રો અમારા હિંદુ સમાજમાં મુખ્ય વે છે.
અને ધર્મ શાસ્ત્રમાં પણ લખવામાં આવેલ છે કે

“ સુતર સુનીવર કી પદ રીતી; સ્વારથ લગદી. કરત સખ
પ્રિતિ:— “ રામાયણ ”

માટે સમજાવો કે આ બધું શું છે ? અને શા માટે છે ?

બહેન ! આપુ ! ગજરા નહિ. સર્વ સમાધાન કરી આપુ છું.
તને અહીં લાવનાર હું છું તારામાં મારો કશો સ્વાર્થ નથી. આ
સ્થાન મારું જનિક છે. આ મંસ્થાને રેશકી હોમનાનામથી ઓળ-
ખવામાં આવે છે. અહીં લાવનાર દરેકનું શ્રેય કરવામાં આવે છે
અમારી આ ઇર્થવ્યતા પરમાર્થને અતેજ સ્વાર્થ નિ. રમદી અને
નિરાકાંક્ષી, પશુની છે.

રેન્કી હોમ એટલે ?

મુક્તિફોજની એક સ્ત્રીઓનાં જીવન સુધારનાર સંસ્થા.

મુક્તિફોજ એટલે ?

દુનિયાની બંધ થયેલી રજીષ્ટ્રોને મુક્તિ આપનાર ફોજ.

એટલે તે કેવી સંસ્થા ? અને કેવો ઉદ્દેશ ?

જો સાંભળ બેન ? વાતમાં વચ્ચે પુનાઈને પાણીમાં દબેલા ખાદી વસ્ત્ર પારી હીંદુ યુવાન બોલ્યા.

મુક્તિફોજ એ એક ક્રિશ્ચિયન ધર્મનો ફાટો છે તે ધર્મનો મુંઝવે પુરુષ હિંદુઓમાં રહેલ છે તે જોઈને આના રજીષ્ટ્રોમાં દરેકરી બેઠેલ કુટુંબોને નાણુદ કંવા અને એ રીતે મનુષ્ય જીવન ઉચ્ચ બનાવવા નિશ્ચય કર્યો આ નિશ્ચયને અર સાવચ માટેજ ઉક્ત સંસ્થા ઉભી કરી આજે તે સંસ્થાના માણસો પોતાના ધર્મમાં અન્ય માણસોને સાવા ધર્મનો પ્રચાર વધારે કંવા દેશ દેશાંતરોમાં નીકળી કાર્ય કરવા લાગ્યા.

જો મહાય દુર્ગુણથી મુક્તિ મેળવે તેને જીવનમાં મુક્તિ મોક્ષ મળે છે તેવી માન્યતા તેની હતી. અને એથી તે મતનો પ્રચાર કરવા તેમજ એક પોતાના મતની ફોજ દબી કરી આ ધર્મના પ્રચાર ફોજોના હોદ્દાર જણાય છે. તેમજ તેઓ મુક્તિફોજનો પ્રચાર આપ છે. દુનિયાના મુલકોમાં તેઓ જાય છે. અને ત્યાં તેઓ કમ્પ નાખી પડે છે તેમાંજ મુખ્ય હોદ્દાર અંગ્રેજો છે. અને તેઓ જે દેશમાં જાય છે તે દેશના ધાર્મિક ચીન્હો વાળા વસ્ત્રો પહેરે છે.

તમારા માધ્યક અને તેમના બીજા માણસો હાંદમાં આવેલ છે અને હીંદુઓના ધાર્મિક વસ્ત્ર તરીકે ભગવાંજ વસ્ત્રો મનાય છે જેથી અહીં હાંદમાં આવનારી તે સંસ્થાના ઉપદેશકો ભગવાંજ વસ્ત્રો પહેરે છે અને તેવીજ રીતે દેશની રૂઢી મુંજળ પોતાના નામો માં પણ ફેરફાર કરે છે યથાર્થ જે દેશના જેવા નામ કરાવે તેવુંજ અને તેને લગતું નામ પોતાનું રાખે છે.

આ મહંત શ્રીયુત ખાસ યુગેપીયન છે અને તેમનું મુળ નામ ડેવીડ છે. અને તેમણે અહીં આવી પોતાનું નામ દયાસાગર રાખેલ છે. અને તેમના પોતાનું નામ પીટ છે. જે બદલીને પ્રેમ સાગર રાખેલ છે. એટલે આ સામે ઉમેલા મહાશયનું નામ દયા સાગર પ્રેમસાગર છે અને તેઓ અહીંની સંસ્થા તથા મુંબઈ ઈ. ડાની બીજી શાખાઓના ખાસ ઉપરી અધિકારી છે.

ભુલેશ્વરના રસ્તામાં મહારાજના અને તેના હજુરીઆઓના જીન્સની વર્તીતથી ત્હારી થયેલ મોડી સ્થિતિ તેમજ ત્હારી બેશુદ્ધી ઉપરાંત થયેલ સખત આધાતોથી મને ત્હારા ઉપર દયા આવી હું એટલું તો સમજી શક્યો હતો કે તું નિરાધાર છે જેથી ત્હારી સારવાર કરવામાટે મોટરમાં નાખી હોસ્પિટલમાં લઈ ગયો પણ ત્યાં જગ્યા ખાલી નહોતીવાથી ફરવે શું કરવું એમ વીચાર કરતો હતો. અને મોટરને પાછી હાંકવા માટે ડરાઈવરને કહેતો હતો. તેટલાજ વખતમાં એ મહાશય મારા અને આવ્યા. અને શું ખાખત છે તેમને મુંબઈ મેં તેમને હુંકામાં બધી પ્રતી ઉતર આપ્યો જેથી તેઓશ્રી તને અહીં લાવ્યા. અને યોગ્ય ઉપચારો દ્વારા તને આરામ કરવામાં આવ્યો. મારાં પાસેથી તેઓ તમે લઈ ગયા ત્યાં મને તેમણે

તેનું ઐક્ય આપેલ હતું. જેથી તેમની મુખ્યમા આવેલ ઓશીકું
કું ગયો અને તારી પરપુષ્ક કરી જેથી તેઓ અને અહીં સથે તેઓ
લાગ્યા અને જે સ્વાલો તને ઉદભવેલા છે તેજ સ્વાલો પ્રથમ મને ઉદભ-
વેલા જેથી તેમણે મારા સર્વ સલાહોને નિર્ણય ઉપર મુજબ
કરી આપેલ છે જે કું તારી પાસે કરી જાઉં તે છું સાંભળ:—

આ સંસ્થા કાંઈ એકજ વર્ગના ભોક્ષાને મદદ કરે છે તેવી
નથી પણ દરેકને અને તેમાં પણ ગરીબ, કુચ્છા, ચોર, ક્યારા,
વેરચાગામી, દાડીઆ, અપંગો, ઘેલાઓ અને તેવાજ બીજા ભોક્ષાને
તો ખાસ મદદ કરે છે એટલે જેલ ભોગવી આવેલા કેદીઓને અહીં
લાવી કુન્નર શિખવી ઉચ્ચ જીવન ભોગવતા કરે છે. સરાય જેવી
નિંદા આદરવાળા ભોક્ષાને તે દુઃખસન મુકારી સાદા માટે જીવોગી
બનાવે છે અને તેઓને મુક્તિ ફોજમાં દાખલ કરે છે.

તેમજ રાંડોના લતામાં ફરી ઉપદંસ. ટાંકી, ગરમી, વિસ્ફોટક
વિષેરે એવી રોગોમાં પીડાતી અડી ઓઝોને પણ આરેશી હોમમાં
લાવવામાં આવે છે અને ખાસ ઉપચારો કરી સારી અને તંદુરસ્ત
બનાવે છે. ત્રિસેપમાં ફેલાયેલ દુઃકાળ પોડીત, અન્ન પીડીત, વગેરે
જીવમરોમાં સડના ભોક્ષાને અન્ન પોષણ આપી મુક્તિ ફોજમાં
દાખલ કરે છે. તદુપરાંત કિંદુ અમાનની ફેડી ફેવીના ભોગ વચેલ
આજ વિષવાએ તમા ફૂંચારીત્રગાળી ઓઝોને અહીં લાવી
અદબોધ આપવામાં આવે છે અને તેઓને આ પર્મમાં ભોગવી તેની
જાણ મુજબ લગન પણ કરી આપી જોડાતી મદદ કરે છે.

આ રેશી હોયની સંચાલીકા તરીકે એક ઇલાલીપન તરફથી
 છે અને આ દહારી સામવાર કરનાર નસી જેવી દેખાતી સી મુજ-
 રાતી ખાલજી છે અને તે પછી ખાજ વધુધનના કુસંગમાં એકજ
 જુલવા પરીણામે માતા પીતા અને સ્વમુર તરફથી ત્યજ્યએલ દેહ
 અહીં આવેલ હતી અને હાલમાં તેણે મહંતશ્રી દયાસાગરસાથેજ ક્રિશ્નો-
 વન ધર્મ મુજમ લગ્ન કરી તેમનાં ધર્મ પાત્રિ થયેલ છે.

હવે અહીં ચદારે તને સાદ જણાવવાનું કે ઇસ્લામ અને
 ક્રિશ્ચિયનો જે રીતે આપણુક દિન્દુ લાઇઓને વટલાવે છે તે રીતે આ
 વટલાવતા નથી પણ લોકો ધરાદાપૂરક આ ધર્મમાં આવવા માગતા
 હોય તેમનેજ આ ધર્મની દિક્ષા આપવામાં આવે છે વળી જમર
 રસ્તીથી કે તેવાજ બીજા રસ્તાઓથી વટલાવનારા ધર્મોના રીપોર્ટ
 બહાર આવે છે અને તેથી આપણે જણી શકીએ છીએ. પરંતુ આ મુખ
 આપ અને ઇસ્લામક પ્રવૃત્તીથી ફેલાતો ધર્મ ફેટલો આગળ વધી
 ગયેલ છે જેની મજબૂતી થવી મુશ્કેલ છે.

આવેલ અસહકારી યુવાનના આ સાંખા લેકચરને મહતાં થતાં
 તે પુરોપીવને કહયું; બધું સાચું છે પણ એટલું તો ચોક્કસ માનો
 કે અમારી આ સંસ્થાના આશ્રયતળે હજારો બહોલે લાખો દિદુલો
 મુખી થયા છે, અને થશે એ વાત નિર્વિવાદ છે. તમો બહો આ
 સંસ્થાને સારી માનો કે ખરામ. અમેને તેની પરવાહ નથી પણ
 હોમ પણ રસ્તાઓ દ્વારા લોકોને સદમોધ આપી અમારા પંથનો
 પ્રચાર કરવો. ગમ રો એજ સ્વાર્થ છે જન્ય કશો નહિ એટલે
 કે પરમાર્થ કરી બતાવના પછીજ સ્વાર્થની આજ્ઞા રાખીએ છીએ.
 અમે તમારા ધર્મનું મહાન પ્રસ્તાવ કે જે ગીતા છે તેને સંપૂર્ણ

માનીએ છીએ અને છાતી ઢોડાને કહીશું કે ગીતા-સમાન અન્ય કોઈ પેણુ ધર્મ ગ્રંથનથી એવા સરળ જ્ઞાનનો તેમાં સમાવેશ કરવામાં આવેલ છે કે જે જ્ઞાન મુસલમાન, અરબી, પારસી, જર્મન, બુધ્ધ, વધશ્રવ, ક્રિશ્ચન વગેરે કોઈ પણ ધર્મમાં તેના જેવું રહરપ મુકવામાં નથી આવેલ. અમારો આ પંથ ઉભો કરનાર માણસ ગીતાનો મહાન જ્ઞાતા હતો અને તે અમને ખાસ કહેતો હતો કે કમંદુએ વાધવધરરતે માફલેષુ કદાચન ॥ તું કમં દર દલ (દરાય)ની આશા ન રાખ તું ફલના અધીકારી નથી પણ કમં-નોજ અધિકારી છે. કમની અંદરમાંજ ફલ સમાયેલ છે. કમં કરવાથીજ ફલ પ્રાપ્તિ છે. પણ તેની આપેલાઓથી રહીત નહીશ તોજ તે ફલ નજીક છે અને ચાહીશ તો દુર છે. માટે કમં દર. આ ઉચ્ચ સદ્બોધ અમોને અમારા ગુરુજીએ આપેલ છે. અમો કમં કરીએ છીએ પણ ફલની આશા નથી રાખતા. જ્યારે તમારા હિન્દુ ધર્મમાં શું છે? તે અમો જોઈ અને જાણી શક્યા છીએ.

તમારા હિન્દુ સમાજમાં કે હિન્દુ ધર્મ મંદીરમાં, ધર્મચાર્યોમાં પણ એક મર્યાદાન અહંપદ ધુસેલું છે. સર્વનો નાશ કરનાર એ અભિમાન છે એમ અમારું માનવું છે જે તેમ ન હોય તો હું એ હિન્દુ ધર્મ નેતાઓને ખુલ્લું પુછીશ કે તોએ પીડાત પનિત પશુવૃત્તિમાં ફરી પડેલ મનુષ્યોના જીવન સુધારવાની કશી કેશીય કરી છે? કદી એવો વિચાર સરખો પણ તમોને આવ્યો છે? કદી નહિ. એા હિન્દુ સમાજ? કુદરતી આફત જેવા કે દુષ્કાળ આમ, વાવા ઝોડા અતી વૃષ્ટી અને રોગોના મહાન ઉપદ્રવો વખતે ખેડાર લાચર ઘરગર પીનામ અને નીરાધાર

ખનેલા હિન્દુઓની આરવાર કરવા પાતો સાંતી આપવા તમે શું
ખરચો છો? હા કશું નહીં.

પુરોહિત મહંતના આવા હંથેતેજક શબ્દો સાંભળી તે
તરફ જાણીને હૃદય ભરાઇ આવ્યું અને મગજ ઉશ્કેરાઇ ગયું
જેથી કહેવા લાગી મહાશય સાચું છે મહારા અનુભવ સિદ્ધ છે.
અં ક.ર અહિંસાવાદીનો ફાંકો ધરાવનાર નિષ્ઠુર હિન્દુ સમાજ
એમાંનું કંઈ નથી કરતો પોતાની પતીત ભગીનાઓની એખને
ઢાંકી અને ખાળુ પર રહી. પણ હલકું તેનો ત્યાગ કરી વ્યભી
ચા અને અનાચારને પોષી રહ્યો છે. ખાળ વિધવા બહેનો અને
હિંદુતાએને ધનમાં સંધરી રાખી વૈધવ્યની પરાણે ધુંસરી લાદે છે
ઉપાત ત ખાળાને મોજ શોખ પણ આપે છે. જેથી સન્માનનો
ત્યાગ કરી જમાના અનુમાર તે ખાળા કદાચ ભુલને પાત્ર થાય
અને બે દહવ યોગે સગલાં થાય તો પડોશીના ખાલી પડેલાં
ઘરમાં તેને દરવા મોકલી ખાણાં ખંધ કરી લાતો પ્રહાર તથા
લાકડીઓ તા ફટકાથી તે ખાળાનો પ્રાણ લે છે આ કહેવાતા અહીંસા
વાદી હિન્દુ સમાજની દયાવાળી લાગણી એક કરે કસાઇ પણ
પોતાની શીકાર પર છુરી ચલાવતાં પરમાત્માને યાદ કરે છે પણ
અં છુરી હિંસાત્મક વૃત્તિ વાળો હિન્દુ સમાજ તે પણ નથી કરતો
ઢાંકી અને ખાણેરા હિન્દુ આચાર્યો, નિર્દોષ ખાળાઓને વ્યભીચાર
ના રસ્તે દોડાવે અને તેને બોધ પણ તેના આપે માતા પુત્રને
પણ નથી. શીખ મજા આપે ખાપ અને મા પણ લજ્જા છોડી,
છોડી પુત્ર સમક્ષ એ પ્રિભક્ત ખાળાઓ કરે, અને તેમ કરી
નિર્દોષમા દોષીત વૃત્તિઓનું આરોપણ કરે, અને પછી પોતાના

મતથી હેલડું થય તો ભોગ ને બીચારી બનાય, નિશાપાર
બાળાનોજ કાતો તેનું ખુન થાય અને કાતો તેને ગુરત્યામ, કરી
મારી માથે સ્થિતી ભેગવવી પડે એમાં લેશ પણ ખોટું નથી.

ખરું છે ખરું, ખરું છે હું હિન્દુ છું અને ચાતે વણીક
કપોલ છું મ્હારો મુળ ધર્મ વગ્નવ, છે પણ તું કહે છે તેવોજ
પોલનો દોલ મે ન્હારી સમાજ તથા ધર્મમાં વાગતો સાંભળ્યો
છે તે ઉપાંત મે બાળ ધર્મી પ્રણાલીના પણ તપાસી છે અને
છેવટે આ આર્થ સમાજ ધર્મ તેવા કંઠકાથી દુર છે એમ બણી
નેજ તેનો સ્વીકાર કરવો છે. જેમ ત્હોં ત્હારા અનુભવની વાત
કરી તેમ હું પણ જાતી ઠેકીને કહું છું કે હિન્દુ સમાજમાં
ચાલતા, અનેક ધર્મોના ધર્માચર્યો સન્માર્મનો ત્યાગ કરી કેવળ
પોતાની પાપી અને તુચ્છ વાસનાઓનેજ પોષવાવાળા છે એ ધર્મ
ગુરુઓ લાડી, વાદી, અને મોઢર મડીમાં માતેલા સાંઠ બની, ફરે
છે, અને મોજે ઉગવે છે. મંદીરમાં દર્શને આવનારી હિન્દુ લલ
નાઓ ઉપર મોઢાંધ બને શીવજો, છુટે કે તેમજ ધાર્મિક વિષ
યોના મિષ્ઠનો દાખલી પતિ પતિનો ગર્ભિત
બેઠ બતાવે છે ચિયારો પોના ને ત્યાં પોતાની પધરા
મથાળી કરાવી ચણું રાસી અને બેઠ મેળવિ મુકેત અપાવે
અને પોને જ દાર બને શીખ્યો ન જુએ મંતા બનાવે તદુપગંત
સન્માસીઓ હાથીઓની અંગાળીઓ પર ચડી, ગાદી મેળવવા
માટે વિદેશી સન્ક્રાન્તા હાંબગ ચાટે મંદીરોની ત્રીભેરી બામાં
કરોડોની મિલકત એકત્ર કરે મહમત્ત બનેલા અંખલા જેવા
આજીવોને ખવડાવવા નાપમે બનાવી પ્રજાની પરસાદી
આજીવોની લીલાચ કરે દેહકાં, કાંઠ, અને તાંબુરા મંદીરોમાં રાગમ

લાલ્લી ગામડીઓને રખાડે. પાંચવીઝી પસંદ કરી અપેક્ષામાં
અનાયાસે પ્રાપ્ત થનાર કામનને પ્રસુના અર્થાત્ શ્રીમદ્ ભગવતની
સંપ્રદાયે (કથાઓ) બેસારી પુગાણી બાના પ્રેમદાઓને પ્રસન્ન કરે
કુડ પુરાણ (૧૩૩ પુરાણ) ઓખાંદરણ અને મદ્દલાંત વાંચતા
પાખંડી અને પેટભરાઓ ગગને રણક અને અખોને હસારે
ધર્મ ઘેલી હકયાકુટી. બામાઓને બમાને છપ્પન ભોજના સાથે
હઠાડી લાખવાના આંપણ કોરે મરણ પધારીએ પડેલા શ્રીમંત
પાસેથી મ્હોટી લાલીજના લાનમાં અટકા ગ્વામીનાગણના ચંદી
રમાં ખડેલા દ્રવ્યના ઢગત્રામાં વધારે કાચા આટલા આવ
વિદ્યા કરી ધર્મદિ કુવાળા રતા દેખાડે અને ધર્મશાળાના રક્ષકો
કુટણખાના બનાવી મેળે માણે

પરંતુ અનાય માળવિધવાઓ, અન્ન ભુખ્યો ચાચક. દુઃખી
કુટોબોમાં પડી જીવન ગરબાદ ક તો દિંદુ દુઃખાળ પડીત મરીઓ
વગેરેને આમાંનું કથું નહિ અરે નાતી પછ સરખી પણ ન પામે
ત્યારે હિન્દુઓ કરે છે શું ? અગીઆમના ઉપવાસોના
દાંકણે પાઈ પાછ દક્ષીણાં આપવામાં ધર્મ સન્ન છે મરણપથારી
એથી હાવાની આપેક્ષાઓથી જટકુ અન્નનું આપી પોતાને આંખે
બીખારીઓ ભેગા કરી કિર્તિ અને નામના મેળવવાની મહત્વ કાંક્ષા
સિવાય કથું નહિ ।

આ ધર્મ નથી પણ પગણે લાદેલું ધર્મનું ધુમ્મસ છે અને
પરાણે બીખારીઓ બનાવવાનું ચાલે તેવા બીખારીઓના કપા
બમાં બીખને ખીંડે કાચમને ગાંઠે ઠાકી દેનારો હિંદી રસ્તોજ
છે અન્ન કથું નથી.

શ્રીનાથજીની હવેલીમાં કરોડો રૂપીયાની ફોલત પડ્યો છે. અને તે દ્રવ્યનો વ્યય આચાર્યોનાં અચ્ચર કરતુરી અન્નર સેન્ટ ઉંચા સાબુઓ કુદેલ તેડે તથા ટેસરી ચંદન અને મોજશોખ કરવામાં કોં વપરાય ? પણ કહાય તે દ્રવ્ય ઉપર તાગડ ધિન્તા ન કરવા દેતાં સદ્રવ્યય કરવામાં આવે તો આવા રેશ્મી હોમો કેટલાં બંધાય ? કેટલી ધર્મશાળાઓ અને દવાખાનાઓ રથાય ? કેટલાં અનાથાશ્રમોમાં અપંગ હાંલા હાંગડાં અને બાળવિધવાઓને પેટ પડેલાં બાળકોને બાળકોનો ઉપધાર થઇ શકે ? ઉપરાંતમાં કેટલા ભુખ્યા મનુષ્યોના પેટમાં રોટલો જાય ? અને કેટલા મનુષ્યોના આશિર્વાદ મલે ?

પણ હિંદુસમાજની અધશ્રદ્ધાને અનુકુલ બનનારા આચાર્યો નેતો લાડી ગાડી વાડી ના વૈભવો ભોગવવા છે. ગુરુઓને શીખ્યાથી ગમન કરી ટેકસીઓમાં મહાત્મનું છે અનાચારના પોષક આચાર્યો નેતો નાશને પાટલે બેઠેલ હિંદુસમાજની નથો પડી ! એ જન તો સમાસમાના દશાંન કરવાનો એ જ ભોળી ભામનીઓને આપવો છે તથા લાખો રૂપીયાના આંધરણા ઉઘાળી છપ્પન ભોગના સાધરાઓ કહાડવા છે.

હિંદુ જનતાના રક્ત ચુસનાર આચાર્યોને ! કેટલી શયના ! સાધુઓને યાતો એ રાક્ષસી મહત્વકાક્ષા ધરી મહાનોને અને સેખી ખીર સન્ધાસીઓને એ જતા ઇસ્લામ કિશ્રીયન કે મુઝિત દેવના હુધા મચાર સામે થવાતી દરકારજ ક્યાં છે ?

આજે હિંદુ સમાજના ધર્મ મંદીરોની મુર્તિઓનું ખડન થાય છે. અને ચણાંવેલાં હજારોમાં દેહાણે મસજિદો અને ટેમ્પલો ખંધાય છે તો પણ એ હિંદુ સમાજની આંખો ક્યાં ખુલે તેમ છે ?

અના દીકાળના મ્હોટાં મંદીરો અને મહાલયોની સાક્ષી આજે પણ છે અને અનુમાન ખાંધી શકાય છે કે લાંબો કરોડો કે અઘ્ઘો રૂપિયાનું પાણી અમારા હિંદુ સમાજે કરી આ મહાલયો અને મંદીરો ખંધાવ્યા છે અને ખંધાવી શકતા પણ હતા. પરંતુ આજે એક દુઃખી સમાજ ખંધુ તથા લાંચાર થયેલ ધર્મ બાહુ માટે એક પાઘ પણ ખર્ચવા તૈયાર નથી. કિર્તીદાન એ સમાજની આંકાં-ક્ષાઓ છે, અને હતી.

સ્વામી નારાયણની ત્રોજેરોએ દ્રવ્યથી કલરાધ ગય છે. છતાં ઉક્ત વિષયની જરૂર તેમને જાણતી નથી. શંકરાચાર્યો પણ ગાદી, છડી, અને ચમ્બર માટે તથા લાંચીને દોડે ચડવા માટે ઘેલછા ઘસત ખતી સરકારની સહાયતા માગી કોર્ટોમાં લડે એવું આપસ આપસમાં પુરા ન પડનાર તેઓ પણ અશક્ત છે. જનન ધર્મના અપાસરામાં અને દહેરાસરમાં પણ અઘ્ઘોની મીલકત ખડ-કેલી છે. પણ તેઓને તો વિદેશી ખાંડ અને સ્પેનની ફેશર છુટે હાથે વાપરી પરદેશનેજ પોષવો છે. તેઓને પણ દેશના દીન ખંધુઓની ક્યાં પડી છે ? શેતરૂંજય પહાડ પર નાણાના પાણાં કરનાર એ અહિંસાવાદીઓને તો કોર્ટોમાં લડવું છે અને પોતાનાજ સમાજમાં ખાળ વિધવા તથા કળેડાંના અન્યાયારી કાયદા રાખી છુપી હિંસાને પોષવી છે. તેઓને પણ આ દેશાત્તા અન્ય ધર્મોની સામે

(૨૧)

થવાની લેશ પણ દરકાર નથી. શાને હોય? એતો પોતાનાજ બોહીના તરફથી છે હજ્યાના પુટયા છે. સમાજનું સત્યાનાશ કઠનારા વાંઘ છે આર્ય સમાજમાં કાંઈક હિંદુત્વની ધગસ છે પણ ત્યાં તો તેના સામે સનાતન ધર્મના શાસ્ત્રીઓ પેટભરા પુરાણીઓ વિદ્વનડપ બનવામાં કયાં ઓછા હિતરે તેમ છે ? આ હડાં અને છુપા ભેદનો હિકેલ તેઓને કયાં કરવો છે. કે આજે આ અમારો ગરીબ દીન હિંદુ સમાજ જમાનાથી ચાલતી રૂઠી ભોગ થઈ પડેલ છે.

પ્રકરણ ૩ જી

(કર્ણક કથા)

અધ્યાય ૧ લો.

(ગઝલ)

ગમે જીનો જમાનો ને જમાનો છે નવો આવ્યો.
 ગયો છે ધર્મ ધરતીમાં જમાનો એ હવે આવ્યો—૧
 ફરે વહેંચાણ કન્યાના જમાનો એ હવે આવ્યો.
 પશુ સમ પેટ ભરવાનો જમાનો એ હવે આવ્યો—૨
 ગમે છે સંપ સૃષ્ટીથી થયો છે નાશ શીયળનો.
 ગઈ લજ્જા વડીલોની જમાનો એ હવે આવ્યો—૩
 કળેડાં બાળ લગ્નોથી થતી વિધવા દુહીતાઓ.
 વધ્યો વ્યભિચાર જનતામાં જમાનો એ હવે આવ્યો—૪
 ક્ષમાં પ્રતી દયાને ન્યાયની દ્રષ્ટી ગઈ ચાલી.
 વધ્યાં છે વને ઇષા જમાનો એ હવે આવ્યો—૫
 પરસ્પર વંરને વિશ્રામ વધી આજશ અને નિંદા.
 થયા છે સત્વહિન લોકો જમાનો એ હવે આવ્યો—૬

“ ”

મહાશય યુરોપીયન દયાસાગર પ્રેમસાગરે ભવ્ય ભારતમાં હિંદુ ધર્મનું પુરતું ખ્યાન કર્યું. તરૂં તથા તરૂંની આંખો માંથી એ કથા સાંભળતાં અશ્રુઓ વહેવા લાગ્યાં અને હિંદુત્વ પર ધક્કારની વૃત્તિઓ વરસવા લાગી યુરોપીયન મહાંતને આગળ બોલતો અઢકાવી એ ખાદી વસ્ત્ર ધારી વેણોઢે વચ્ચે પ્રશ્ન કર્યો..

મહારા એ સનાતન ધર્મની સાથે આજની ધાર્મિક વૃત્તિઓ સરખાવીએ તો હજારો અને લાખો ધણો ફરકાર છે તે વાતને જતી કરો. નાશના પાટલે બેઠેલ આજની હિંદુજનતાને તેની નથી પડી આપણે પણ તે વાતો શા માટે કરવી અહીં નિંદા ને રથાન આપવું ગેર બ્યાજબી છે માટે આપ વીતીજ કરો.

તે નયુવાનના વાક્યો સાંભળી પેલી તરૂં બિલ્લીકાએ પૂછ્યું ત્યારે મહાશય આપ તમારો પરીચય કરાવશો કે? મહારા જેવી અનાથ દુઃખી અને દીન લગીનીપર અનિવાર્ય ઉપકાર શા માટે કર્યો ?

“ હા બહેન હું આગલ જણાવી ગયા મુજબ વણિક જ્ઞાતિનો છું મહારં મુળ ગામ કાડીઆવાડમાં છે મહારં નામ મુનીલાલ પીંઠ છે મહારી અટક મુની છે, જેથી મને લોકો સી. પી. મુનીના નામથી ઓળખે છે અત્રેના એક વર્તમાન પત્રનો હું એડીટર છું અને સમાજની સુસેવા કરવાનોજ મેં વિષય ગ્રહણ કરેલ છે મેં તમારા તરફ ઉપકાર કર્યો એવું તમારું માનવું હોય તો તે તમારી ભદ્રતા ખતાવે છે પણ મેં તો કશો ઉપકાર કર્યોજ નથી. કેવળ સેવા એ મહારં ખરું કર્તવ્ય સમજું છું અને ભાવ નિસ્વાર્થ હોય એ સેવાનાં પ્રમંથનો હું જણુકાર છું જેથી આર્થિક વિષય કશો નહિ પણ કેવળ પરમાર્થિક વૃત્તિ એ મહારા મન અને આત્માની અભિલાષા

છે. જેમાં તમે મહારા જેવાને જે આદર્શવાળો માનો છો તેવો તો હું થવા નથી પામ્યો પણ તેવા સતકૃત્યોમાં હું મહારા પોતાનું ધ્યેય સમજું છું જેથીજ તે કર્તવ્ય પરાયણતાનો મેં સ્વિકાર કરેલ છે, પણ તમે તમારી ભાષા અને વાક્યભાવ ઉપરથી કાંઈ ઉચ્ચ કુલના હો તેમ જણાય છે. માટે આપનો પણ પરીચય જણવા હું માગું છું.

ભાઈ હું આગલ કહ્યા મુજબ ઉત્તમ એવા પ્રાણી કુલમાં જન્મેલ છું અને સમાજમાં પુંજતી કુરૂદીની ભોગ ખતી આ અવસ્થા ભોગવું છું.

“ત્યારે જણાવસો કે સમાજે તમોને શો અન્યાય કર્યો છે ? સમાજે તમને શા માટે આ સ્થિતિપર મુક્યાં છે ? તમારા માતા પિતા અને પતિતરફથી પણ તમોને શું શું વેકવું પડ્યું છે ? તે પણ જે અડચણ ન હોય તો જણાવવા કૃપા કરશો.

ભાઈ મહારી એ કથા ઘણી લાંબી છે એ વાત ન સાંભળવામાંજ માલ છે હિન્દુ સમાજમાના તમે પણ એક છો માટે એ અઘમ સમાજ ને મહારી કથા સાંભળી શું કરવું છે ? ભાઈ મહારા વિતકની વાર્તાને એમની એમ અણ ઉકેલજ રહેવા દે. તો વધારે સાફ છે.

“હજેન. મહારે તમારી તમામ વાત જાણવી છે. તમોને સમાજે શો અન્યાય કર્યો છે ! કયા કારણે તમારે આસ્થિતિએ આવવું પડ્યું છે ! મહાર એ હિંદુ સમાજ સામે થવું છે. સમાજમાં પેઢેલા સડાઓને નીર્મૂળ કરવા છે; અને આદર્શ સમાજક જીવન ગુનરવાના રસ્તાઓની સૂચના કરવી છે માટેજ આપની એ અણ ઉકેલ વાર્તા સાંભળાવો.

ભાઈ મારી વાત સાંભળતાં દીલમાં ત્રાશ પડશે હૃદયમાં કંપારી છુટશે. ગાળું રૂંધારો રોમખલી ઝગ્ ઝગ્ ઉઠશે નયનો દ્રારા જલધારા વહેશે તમોને શો પ્રાયદે' છે જતી કરો એ વાતને છોડી દો.

“ ગમેતેમ થાઓ મને મારા આ દેહની પણ કરી પરવાહ નથી મારે તો ધર્મોમાં ગોળાના દંભોન! સાંગે થવું છે સમાજમાં ચાલતી અંધાધુંધી સામે લડવું છે મરવું છે અને એ પેટભરા પટેલોના કાળા કાયદા સામે થવું છે. જાળ વિધવાઓ અને કનૈયાની ભોગબનેલ પહેનોની બદારે ચડવું છે. એ મારા મનનો દ્રઢ નિશ્ચય છે. અને તેમ કરવા જતાં ભલે હું સમાજની અન્યાયની આગમાં હોમાઈ જાઉં તો પણ પાછવથી ભૂત થઈશ અને આગેવાનોની અવ ગણના કરીશ માટે તમો શા માટે ગભરાઓ છો? બેધડક તમારા હૃદયમાં ઉંડા વિભાગે છુપાવી રાખેલ એ અદ્રશ્ય જવાબોને પ્રકટ કરો તમો અચકાઓ તરી હું નિશ્ચયથી કહું છું કે યુવાન પક્ષના એકત્ર બળથી સમાજમાં અંડ જગાડીશ માટે તમારું જ્ઞાતિ લેશ પણ ન છુપાવતાં સ્પષ્ટ અને સત્ય હકીકત બહાર કરો તમારી તે બીતાનો મજબૂત પુરાવો થયો અને આગેવાનોની દંભીક ભાવનામાં ધુળ નાખવામાં મને સાધન ભુત થશે

ભાઈ જે તમારો અત્યાચાર છે તો સાંમળો આ રહી દિંદુ સમાજમાં ધીબી રહેલી રહીની લાડી. તે દેવાત્ર માંભળો અને દીવમાં લાગી આવે તો આંખમાંથી બે ચાર આંસુ પાડજો.

ધર્મ શાસ્ત્ર અને પુરાણોના પુછડા પકડી શવતારો એ પેટ ભરે! પ્રાહ્મણ સમાજ ચારીત્ર બ્રષ્ટતા ફેલાવી રહ્યો છે. અમારી સમી વાછળી ઓનો વધ કરી રહ્યો છે. કાચાં કુમળાં નીર્દોષ કુસુમોને પગતળે છુંદી

રહ્યો છે. છતાં જે તેમાં વિધવા વિવાહ થાય તો તે જાણે તેત્રીસ ધાટી દેવતાઓ પાતાળમાં પેશી જાય છુડ પુરાણ શીવપુરાણ અને શ્રીમદ્ભાગવત પુરાણ રીસાજી બધું હાં જલમાં ડુબી ગયા જેવું થાય.

આજે સમાજમાં એક તરફ ગાય ચાલે છે પુરુષ વિધુર થાય તો દશ સ્ત્રીઓ પગથી શકે પણ સ્ત્રી વધવા થતાં બીજા પતીને ન શોધી શકે કેટલો બધો અન્યાય ! પુરુષ પક્ષ જેવ્યનાર શાસ્ત્રો લખ્યાત છે ત્યાં સુધી અધઃપાતજ છે અને તોડાળમાં ત્રણે વર્ણનું તપ એજ ધન હતું વૃત અને ઉપવાસ એ આચાર હતો દેહને કષ્ટ આપી જીનેન્દ્રીય થવું જો મુદા લેખ હતો ત્યાં આજે તો તપો-અધમ બની બેગ છો વત અને ઉપવાસ ઉર્વા બેઠા છો જીનેન્દ્રીયપણુંતો ત્યાગ કરી આચારમાં બ્યબીચાર ચલાવ્યો છે ત્યાં પછી ખામી શાની રહે?

શાસ્ત્ર અને પુરાણમાં વિધવા વિવાહ (પુનલગ્ન) નો નિષેધ કરવામાં આવ્યો છે એવું બેરારવાળું નાદું પકડી જુદમની પરાકાષ્ટા એ હિંદુ સમાજને પહોંચતું છે એટલે ગરીબડી ગાય સમી દીન આય' દુહીતાના દુઃખો એ લોહીના તરસ્યા હિંદુસમાજની દૃષ્ટી એ ક્યાંથી ચડે? આટલું કહ્યા પછી હવે હું મારી કંઈજાંજનક કથની-તો પહેલો અધ્યાય ઉઠેલું છું.

હું અભાગીઅણુ મારા પુર્વ જન્માતરના પાપે એ બ્રાહ્મણ સમાજમાંજ જન્મી છું અને કાઠીયાવાડમાં જામનગર તાબે શીતળાના કાલાવડની હું રહીસ છું. એટલે કે તે ગામમાં મહારા પોતાનું નિવાસ સ્થાન હતું. મહારં નામ નંદુ છે મારા પિતા

વધીક વિષયમાં આગલ વધેલા હતા એટલે ધનવંતરી હતા. અને મારા કાકા દ્વારીકા બંદરે મેલ ઓરીસમાં સારા પગારથી નોકરી કરતા હતા મારા પીતાનું નામ નરભેશંકર અને કાકાનું નામ શીવશંકર હતું. મારે એક ભાઈ છે જેનું નામ ચીમનલાલ છે અને તે અહીં મુંબઈમાં કોઈ એક પ્રીટમ કું માં નોકરી કરે છે ચીમન પરણેલ છે અને તેની વહુનું નામ અનુ પ છે મહારી આ માયાળુ ભાણી ગુજરાતી સાત ધોરણ તથા સાધારણ ઇંગ્રેજી પણ ભણેલ છે.

હું જ્યારે પાંચ વર્ષની હતી ત્યારે મહારા પીતાએ એક હજાર રૂપિયામાં મહુને વહેચી એટલે મહારું સગપણ થયું મહારા એ ભાવી પત્નીની ઉમર ચાલીસ વર્ષની હતી હજી મહારા વીવાહને વાર હોવાં છતાં એ મહારા પતી તરફના પાંચ સાત લોકોનું કહેવું થયું કે જો તુરતમાં મહારા પિતા મારો વિવાહ કરી આપે તો પાંચસે રૂપિયા બીજા આપવાની કબુલત થાય જેથી મહારી છ વર્ષની ઉમરે મહારા લગ્ન કરવામાં આવ્યા, આ વાત મહારી એ મહોટી ભાણીએ મને એક દીવસ કરી હતી જો કે મને એ દીવસ સ્મૃતિમાં પણ નથી. મારા વીવાહ થયા પછી મહારા પતી આફ્રીકામાં આવેલા બેરા ગામે મુંબઈ ગયા કારણ કે રા, જેથી ત્રણ હજારનું તેમજી કરજ કરેલું હતું જેથી તે કરજમાંથી દારક થવા ખાતર દૂર દેશોમાંથી ધન પ્રાપ્તી કરવા ઉપડી ગયા તેઓ આસરે બે ત્રણ વરસ ત્યાં રહ્યા, અને કાંઈક સારું કમાણું પણ ખરા દેશમાંથી તેઓ મહારા સુશીખતે મુક્ત થવા પામ્યા બ.પી સીલકમાંતો સુખ્યજ રહ્યું.

મહારા વિવાહ થયા પછી મહારા પતિ આફ્રીકામાં આવેલા બહેરા
 ગામે ધંધા ભેગ ગયા કારણકે રા. બેથી ત્રણ હજારનું તેમણે કરજ
 કરેલું હતું જેથી તે કરજમાંથી ફારક થવા ખાતર દુર દેશમાંથી ધન
 પ્રાપ્તિ કરવા ઉપડી ગયા. તેઓ આશરે બે ત્રણ વરસ ત્યાં રહ્યા
 અને કાંઈક સારું કમાણું પણ ખરા. દેણામાંથી તેઓ મહા-
 મુશીબતે મુક્ત થવા પામ્યા. બાકી સીલકમાંતો શુન્યજ રહ્યું.
 તોપણ તેઓ નેથી હારી નહોતા ગયા. તેઓ દુર દેશમાંથી ઘરે
 આવ્યા જેથી મને મહારા સાસરીઆ તરફથી મહારા કાકાજી
 તેડાને આવ્યા અને મને તેડી જવા બાબતની વાત મહારા
 પિતા કને કરી જેથી મહારા પિતાએ તેમને કહ્યું કે મહારી દીકરી
 ન્હાની છે હજી તો ઢીંગલે પોતીએ રમે છે. બે વરસ પછી તેડી
 જન્મે ઇત્યાદી બાબતો રજી કરી અને મહારા કાકાજીને સમજાવ્યા.
 પણ તેઓતો એમજ કહેતા હતા કે ફક્ત બેજ દહાડા મોકલો
 અમુક વૃત્તો ઉજવવાના છે દીવાળી જેવા પરબો આવે છે માટે
 તેટલોજ વખત મોકલો. પછી તમે આવીને તેડી જન્મે ઇત્યાદી
 વ્યાખ્યાઓ કરી. જેથી મહારા પિતા ગુસ્સે ખરાયા અને મહારા
 એ સ્વસુર પક્ષના મહેમાનોને અપમાનની તથા ધમકીની મહેમાન
 ગીરી આપી અને છેવટમાં પોતાનું ઘર છોડી આત્મા જવાનું પણ
 કહ્યું. ઉપરાંતમાં જણાવ્યું કે શરી ને કદી આવ્યાછો તો જીવતા
 પણ નહિ જશો. બીચારા તેઓતો ત્યાંથી જીવ લઈને નાહા. આ
 વાત મને ઝાંખી સાંભળે છે કારણકે તે વખતે હું ફક્ત આઠજ
 વર્ષની હતી. બસ તે પછી બીજેજ મહીને મહારા ઘરમાં રોવા
 કકડવાનો દીવસ આવ્યો એટલે મહારી બાબી અને મહારી માતા,

તથા બીજી પાડોસણો, ભેગી મલી રોવા લાગી અને નંદુનો વર ગુજરી ગયો ઇત્યાદી વાતો થવા લાગી. પણ હું તે વખતે અબ્બણ બાલક હું શું સમજી ? કે મહારો વર કેવો કે કેવાં સાસરીઆં. હું તો હસતી રમતી અને જાણે કંઈ નથી બન્યું એવુંજ મને લાગતું. પણ હું તે વિષય હવેજ સમજી કે હું તે વખતે વિધવા થઈ અરે મહારું આ જીવન ધુળ થયું મહારા સૌભાગ્યનો સુર્થ તેજ દીવસે અસ્ત થયો. એ વાત હું અત્યારે જાણી શકી પણ તે વખતે તો મને કશો હર્ષ કે કશો શોક થયોજ નહતો.

આ દીવસો પછી તો મહારા દુઃખના દીવસોજ આવવા લાગ્યા. બીજેજ વરસે મહારી માતાએ સ્વર્ગારોહણ કર્યું. અને મહારા ભાઈની નોકરી મુબ્બ થઈ. જેથી તે પણ તેની વહુને ત્રાણે લઈ મુબ્બ ગયો. ઘરમાં હું તથા મહારા પિતાજ રહ્યા. મહારી નાની વયમાં પણ ઘરનું કામકાજ કરવાનું માથે આવ્યું. રોતાં કકડતાં પણ ઘરનું કામકાજ કરવું. મહારા પિતા અમારી જ્ઞાતિના પટેલ હતા જેથી તેઓતો દીવસ સાંજે નાતની ચોવટ કરવામાંજ મશગુલ રહેતા અને તેમાં પોતાની ઉન્નતિ માનતા. આ પછી હઠે માસે મહારા પિતાએ લાગવગથી પોતે પોતાનો સમ્બંધ કર્યો અને પરણવાના પણ તુરતમાંજ હતા. મારા પિતાના ત્રીજી વખતના લગ્ન હતાં જ્યાં છોકરાં વગેરે પુરતું હોવા છતાં પણ તેઓ ત્રીજી વખત પરણ્યા. મારા પિતાના આ વીવાહમાં મારા કાકા તથા મારો ભાઈ સહ કુટુંબ આવ્યા હતા. આ કાર્ય ઘણાજ ઉત્સાહપૂર્વક ઉજવવામાં આવ્યું. તે પછી આવેલા મહે-

માનો સ્વસ્થાને જવાને માટે વિદાય થયાં. મારો ભાઈ પણ મુંબઈ ગયો અને મારી ભાભીને અહીં ઘરે રાખતો ગયો. કારણકે તે વખતે તે સગર્ભા હતી. મારી નવી માતા અમારે ઘરે આવ્યાં જેથી મનેતો મહાન હર્ષ થયો. કારણકે આજ દીવસ સુધી હું ઘરમાં એકલીજ ગુંદાઈ રહેતી પણ હવેતો મારી એ નવી મા તથા ભાભી અનુપ અને હું એમ ત્રણ જણીએ થઈ જેથી મને ખુશાલી ઉપજી. આ વખતે મારી ઉંમર દશ વર્ષની હતી.

મારી એ નવી માતાની ઉંમર વર્ષ પંદરેકની હતી અને તેણે ઘરમાં આવ્યા પછી મારા પિતાને ખુબ વશ કર્યા. તે કહે તેટલુંજ મારા પિતા કરે રાત કહે તે રાત અને દીવસ કહે તો દીવસ. જેમ મદારી વાંદરાને નચાવે તેમ મારા પિતા એ નવી વહુના પાસે નાચવા લાગ્યા. ટુંકામાં તે ભણે હડહડતું જીકું બોલે તોપણ તે સાચી અને ખીજ બધા જીકા. આ વર્તાવ મારા પિતાના ઘરમાં શરૂ થયો. દરરોજ ઘરમાં કજીઆ થવા લાગ્યા અને મને વિના વાંકે હર વખત માર પડવા મંડ્યો. છતાં મારે મુંગે મ્હોઢે સહન કરવો પડતો.

આ હંમેશના કજીઆમાં ઘરમાં શોક વાસ કરીનેજ રહ્યો. હસવાના દીવસો ગયા અને શોક શોકને શોકજ વર્તી રહ્યો.

અધ્યાય પહેલો સમાપ્ત.

પ્રકરણ ૪થું

કરણ કથા અધ્યાય ૨.

પાદર ખેતર ને જીવું રણ વેરી સામે વાસ
ભીંત લોરીંગ ને કુટુબ કળો એ પંચ કરે વિનાશ.

* * * * *
પારસ સ્પર્શ લોહનો હોય સ્વરૂપ વિનાશ
દૈત રૂપ ધરી અમરતા હોત મુદરશન પાસ.

ધરમાં અહોનીશ કંકાશ ચાલે છે જે બાળતનો કાગળ
મારી અનુપ ભાભીએ મુખધ મારા ભાધને લખી
મેકલાવ્યો. જેથી મારો ભાધ કાલાવડ આવ્યો અને મારા
પીતાથી તકરાર કરી નોખો રહ્યો. ગામમાં ખીજી ઘર લીધું હજી
મારી ભાભીને પ્રસવ થયેલો નહતો જેથી ધરનું કામકાજ કરવાને
માટે મને પણ મારા ભાધની સાથેજ રહેવાનું થયું એટલે નવી
માની કુંરતાથી હું પણ મૂકત બવા પામી. ત્યાર પછી એકાદ
પખવાડીયું રહી મારો ભાઈ પાછો મુખધ ગયો.

મારી ભાભી જેમ ભણેલાં હતી તેમ હું પણ થોડું ધણું
ભણેલી હતી એટલે જીજ્ઞાસુ તરીકે ચોપડીનો અભ્યાસ મેં કરેલો
હતો. એટલે અવાર નવાર ઇતિહાસીક વાર્તાઓ તથા નવીન નવીન
સાહિત્યો અમો બંને નહુંદ ભોજાઈ વાંચતાં અને વખત પસાર

કરતાં હતાં. મારો ભાઈ મુંબઈથી પણ અઠવાડીક ચોપાનીઆઓ મોકલતો જેમાં બેઘડી મોજ મેંજ મજાહ વિલાસ ચાલુ જમાનો બેવડી મોજ વીસમી સદી જામેસાફી વગેરે હતાં અને માસીકો પણ મોકલતો તેમાં ગુણસુંદરી શારદા સમાજ જીવન વગેરે આવતાં અમો ઘર કામમાંથી પરવારી આ પત્રો વાંચતાં. આ વખતે મારી ઉમ્મર બાર વર્ષની હતી.

મારી ભાભી અનુપ ઘણીજ હસમુખી અને માયાળુ હતી. મારા તરફમાં તે બહુ પ્રેમભાવ દર્શાવતી. મને પહેરવા ઓઢવા વસ્ત્ર અલંકાર તે આપતી અને દરેક રીતે મારા મનને સતોષ પમાડતી. મને કોઈ કોઈ માસીકોમાંની શુભ વાર્તાઓ પણ તે સમજાવતી અને દીવસ અને રાત અમો બન્ને આનંદમાંજ પસાર કરતાં હતાં.

આ વખતે ગામમાં વિવાહ પ્રસંગ વધારે ચાલતો હતો. પાડોસમાં કોઈને ત્યાં હુ ઢાલ વાગતા સાંભળુ તો હું ત્યાં તુરતજ જાઉં અને રાસડા ગીતો વગેરે મનમાન્યાં માઉ અને તેમાં હુ આનંદ લઉં

એક દીવસ હું એકાંતમાં બેઠી હતી ત્યારે મહારા મનમાં લાગી આવ્યું કે ગામમાં મહારી સહીઅરીના વિવાહ થાય છે અને વસ્ત્ર ઘરેણાં ઇત્યાદી પહેરી મહાલે છે ત્યારે મહારા બાપા મહારા વિવાહ શામાટે નથી કરતા શું એ મહાલવાનું મને નહિ મલે ! જો મલશે તો ક્યારે મલશે ? ઇત્યાદી તરંગો ઉઠતા હતા

તેના વિચારમાં આંખગાથી -આંસુ વહેવા લાગ્યાં તેવામાંજ મહારી અનુષ ભાભી આવ્યાં તેમણે મને રડતી જોઇ પુછ્યું બાઇ શાને રડો છો ? કોઈએ તમોને દુભાવ્યા ? રડવાનું કારણ શું છે ? મને કહો !

મહારી ભાભીને હું મારી હીતેચ્છુ સમજતી હતી જેથી મેં તેને કહ્યું !

ભાભી ! મારા લગ્ન ક્યારે કરશો ? મારું સગપણ તો હજી સુધી કરવામાં આવેલ નથી હજી તો સગપણને વાર છે ! કશી વાત પણ હું સાંભળતી નથી તો તમો તેનું કશું નાંદ કરી શકો જવાબમાં મારી ભાભી હસી પડી. અને જેમનીતેમ વધારેને વધારે હસવા લાગી. પણ કશો પ્રતિકર ન આપ્યો જેથી મને માઠું લાગ્યું મેં બાળ્યું કે મારી ભાભી પણ મારી મશ્કરી કરે છે ! એમ લાગી આવવાથી હું વધારે રોવા લાગી.

મને વધારે રડતી જોઇ મારી ભાભીએ મને કહ્યું શું તમો ગાંડા થયાં ? શાને રડો છો ! તેવી વાતમાં રડવાનું હોય ! તમે અબાળ છો ! તમારું સગપણ તો ઠીક પણ વિવાહ પણ કરી નાખવામાં આવ્યા છે અને તમો અત્યારે તો વિધવા છો. જુઓ તમારી સખીઓ દાંતની ચુડીઓ અને કાચની બંગડીઓ પહેરે છે કપાળમાં ચાંલો. કરે છે નાજમાં સરી પહેરે છે તેમાંનું તમો કશું કરો છો ? શાને નથી કરતાં ? તે તમો નથી સમજતા શું ?

મારી બાબીતી આ વાતમાં હું કશું ન સમજી અને હું તો સ્તબ્ધ બની ગઈ અને વિચાર કરવા લાગી કે વિધવા એટલે શું ? હું વિધવા છું એટલે શું કંઈ મારામાં ખાડ ખાપણ છે ? એવા તરંગો તે વખતે મને આવવા લાગ્યા પણ કશી સમજૂતી નપડવાથી મેં ફરી મારી બાબીને પૂછ્યું

“ બાબી વિધવા એટલે શું

“ શું તમે નથી જાણતા ! બાહ જોતો પતી-(વર) મરી જાય અને રંડાય તેને વિધવા કહેવાય

“ ત્યારે શામાટે બીજાને વર ન ગોતવો ?

“ ગાંડા થયાં કે આપણે બ્રાહ્મણ વાણીયાનાં તે કંઈ બીજા વર ગોતાતા હશે કે ?

“ કેમ નથી મારી મા મરી જતાં બાપા બીજા વર ન પરણ્યા કે !

“ હા તે તો પરણ્યા ખરા પણ તે તો પુરુષ છે.

“ પુરુષ એટલે ?

“ નર કહેવાય ? નરતો બ્રમર છે હજારો પુષ્પની કલીને બ્રમર સુધી શકે છે

“ પણ તેનામાં સારાસારની પરીક્ષા નથી.

“ તે ખર પણ મનને ભાવે તેજ મીઠું એ કહેવત શું જુડી છે ?

“ જુડી નથી પણ માણસોએ ધર્મશાસ્ત્રોની બાંધેલી પ્રણાલીકા મુજબજ નર્તવાનું રહે છે જોથી પુરુષો એકથા નીશેષ સ્ત્રીઓ કરી

શકે છે પણ સ્ત્રીનેા તો પતી એકજ હોય કારણ કે “ પતિ સિવાય સ્ત્રીઓનેા દેવ પણ અન્ય નથી ”

એ શાસ્ત્રસિદ્ધ વાત છે જેથી તમારા વિવાહ થઇ ગયા છે અને હવે ન થાય માટેજ તમારા સગપણની કે વિવાહની વાત નથી સાંભળતાં આ વખતે મારી એ બાબીએ આગળ જણાવ્યા મુજબની વાત મને કહી સંભળાવી જેથી મને અંતરમાં આઘાત તો થયો પણ હૈયું હાથ રાખી મેં મારી બાબીને પૂછ્યું.

“ જો સ્ત્રીઓથી ન પરણાય અને પતિવ્રત પળાય તો પુરુષોમાં રામચંદ્રજીએ તો એક પતિવ્રત પાળ્યું હતું એ શું ખોટીવાત છે ?

“ બાધ તેઓ તો પરબ્રહ્મ પરમાત્માના સ્વરૂપ હતા અને ક્ષત્રિય હતા એટલે તેમણે એમ કરવુંજ જોઈતું હતું

“ ત્યારે કૃષ્ણને સોળ હજાર એકસો આઠ રાણીઓ હતી. અને તે પણ પરબ્રહ્મ હતા, વળી તેઓ પણ ચંદ્રવંશમાંના ક્ષત્રિયજ હતા. ત્યારે તે કાયદો તેઓએ શામાટે ન પાળ્યો ?

“ બહેન શાસ્ત્રની વાતો ઉડી જ. તે આપણે ન સમજીએ આપણેતો “ મ્હોટા ચાલે તે રસ્તે ચાલવું.” એમાં આપણને શું આપણી આખી જ્ઞાતિમાં પુનર્જન્મનો રીવાજ બીલકુલ છે નહિ અને કેાઇ કરે તો જીદગી અને વંશવાગસાપર્થત નાત બહાર રહે. જેથી તે રીવાજ સદંતર નાશ થવા પામ્યો છે માટે આપણાથી તેમ ન થાય.

“ખરેખર ધર્મમાં પણ અંધશ્રદ્ધા, વાસ કરીનેજ રહેલ છે, શાસ્ત્ર-કારોના ગુણ રહસ્યને જાણવાની શક્તિ, આજના માણસો માંથી પણ લગ થવા પામી છે અને શક્ત ખીજાઓનું અનુકરણ કરવાનીજ પ્રકૃતિનો પ્રચાર થવા પામ્યો છે. જમાનાના ચક્રકરે ચઢી સારા સારનો વિચાર કરનાર આજે કોઇ નથી.

આ દીવસથી રૂઢીનું જોર ખતાવી મારી અનુષ ભાભીએ મારા મ્હોંપર તાળું લગાવ્યું. વિવાહની વાતને મારે જતી કરવી પડી.

ત્યારબાદ એક મહીના પછી મારી ભાભી પ્રસુતા થયાં ઇશ્વર કૃપાએ તેમને ત્યાં પુત્ર રત્ન પ્રાપ્ત થયો. થોડા દીવસો સારવારમાં જેમના તેમ પસાર થયા અને ભાભી અનુષ હતાં તેવાંજ પાછાં ત દુરસ્ત થયાં. તે પછી મારો ભાઈ મુંબઈથી પાછો ઘરે આવ્યો અને થોડા દીવસો રોકાઈ મારી ભાભીને સાથે લઈ મુંબઈ ગયો.

હવે તો મારે પાછું પિતા ગ્રહે જવાનું થયું. મારી નવી માતાની સાથે મારા દહાડા શી રીતે જશે ! એમ મારા મનમાં વિચાર થવા લાગ્યો. કુદરતી કાયદા મુજબ હવે તો મને યુવાવસ્થા ધીરેધીરે પ્રાપ્ત થતી જતી હતી. મારા મનની ચંચલતા વધી. શરમ, અપલતા, અને ભયે સ્થાન લીધું. દીવસો પર દીવસ જેમ જેમ અંગ અને અવયવો પ્રજ્વલ્લ થવા લાગ્યાં તેમ તેમ ચહેરાપર ઉદાશીનતા છવાવા લાગી. રસ્તે ચાલતાં સામે મલતાં યુવાનો

તરફ નીરક્ષણ કરી લેવાનું દીલ થતું. મારો કેમલ ક'ઠ હોવાને લધને તહેવારના દીવસોએ મંદીરોના ચોગાનોમાં એકત્ર થતી અબલાઓમાં હું રાસડા અને ગીતો ગવરાવતિ. દર્શનને જ્ઞાને આવતા જતા દિન્દુ નવયુવાનો કણ્ઠવડ મારા ગીતામૃતનું તથા ચક્ષુઓવડે સૌંદર્યનું પાન કરવા ઉભા રહેતા. જકલ, અવલ, અને કંકુડોશી કે જેઓ મને પુત્રી સમાન ગણતી હતી અને મારા તરફમાં અતી પ્રેમાળ વૃત્તિઓ દેખાડતી હતી. અને જેના સહવાસથી અને મીઠી મશ્કરીઓથી મારા ભાવો વિચારવંત થવા લાગ્યા તેમ તેમ તેઓ મારા પ્રતિ વિશેષ જ્ઞાલ દેખાડવા લાગી. પણ સ્પષ્ટ ભાવ હું સમજી શકતી ન હતી.

મારા પિતાનું વૈદુ કાલાવડમાં વધારે ન ચાલતું હોવાથી અમે કાલાવડ છોડી જમનગર રહેવાને માટે આવ્યાં. અમે જમનગરમાં પંચોલી ક્ષત્રીઓમાં રહેતાં હતાં. અમારાજ પાડોશમાં અમારીજ જ્ઞાતિની એક યુવાન વિધવા બાઈ રહેતી હતી. જેનું નામ લલીતા હતું. તે બાઈ જમનગરની કન્યાશાળામાં હેડ મીસ્ટ્રેસની જગ્યાએ હતી. તેની ઉંમર લગભગ ૨૦ થી ૨૨ વર્ષની હશે.

અમેને રહે લાંબો વખત નહિ થયો હોય ત્યાંતો મારે અને લલીતા વચ્ચે ગાઠ સ્નેહ બંધાયો. હું પણ લલીતાની સાથે તેની નીશાળે જતી અને તેની સાથે પાછી ઘરે આવતી. આ લલીતા જોકે વિધવા હતી પણ અમારી જ્ઞાતિમાં વેશ રાખવાની રૂઢી મુજબ તેનું વતન હતું.

એક દીવસ હું અને લલીતા નીશાળની રજના દીવસે હવેલીના દર્શન કરવા ગયાં હતાં. અને ત્યાંથી પાછા ફરતાં અમે એક બંગડીવાલાની દુકાને ગયાં કારણ કે લલીતાને તથા મારે બંગડીઓ પહેરવાની હતી. આ બંગડીવાળાની દુકાન જાહેર રસ્તાના એક ન્હાના ખાંચાપર આવેલ હતી. તેને ત્યાં સેન્ટ લવન્ડર અ-તર કકુ દાંતીઆ મોતી તોરણ બરવાનો સામાન ભરત બરવાના સાધનો બાદશાહી સાયુ તથા અમીરી પાઉડર તથા દોરા હીર સોાઓ કાંચકીઓ તેલ બંગડીઓ અને ફેન્સી ઇમીટેશન દાગીનાઓ પણ મળતા હતા. અધીક જાતના માલ હોવાને લઈને દુકાનની અદરમાં એક બે બીજા હોલ રાખેલા હતા. તેમાં આવજા કરવાને માટે બીજા બારણું હતું કે જે ખાંચામાં થઈને જવાનું હતું.

હવે હું અહીં લલીતાની વિશેષ ઓળખાણ આપું છું કે તે ગત થયેલા મહાલકારીની પુત્રી હતી. બચપણથીજ તે ગ્રહસ્થાઈમાં ઉછરેલ હોવાથી તે સ્વછંદતાઈથી વર્તનાર અને ઉચ્છ્રાંખલ હતી. તેમાંએ તેનાં માઆપ તેને બાર વર્ષની મુકી મરી ગયાં હતાં. તેના કાકાએ તેનાં લગ્ન કર્યાં ને ચાર વર્ષના ગૃહસંસાર પછી તે વિધવા થવા પામી હતી તેના કુટુંબમાં આ વખતે કોઈ ન હતું

વેશ—યુવાની છોકરીનો ઘણી મરી જવા છતાં માથાનો ચોટલો રાખે અને ચુડી (દાંતની) સીવાયની બંગડીઓ પહેરે તેને વેશ કહે છે. વિધવાની એધાણીમાં નાકની ચુંક અને ચાંલ્લો ન કરે ફક્ત એનેજ વિધવા ગણી શકાય આ રીઠી બ્રાહ્મણ સમાજમાં હાલ પણ છે.

જેથી તે એકદમ સ્વતંત્ર હતી. ઉપરાંતમાં સારો પગાર પણ નીશાળમાંથી મળતો હતો. એટલે કે દરેક નવી ફેશનો વસાવવાનો તેને ખાસ શોખ હતો. તેને ઉચ્ચ સેન્ટ લવન્ડર પ્રુલેક્ષ તેણે વેગર તો જરાએ ચાલતું નહતું. સ્વચ્છ અને સફેદ મલમલનાં આંચાં વસ્ત્રો તથા ટાપટીપ તો હમેશ નવી નવી ફેશનથી કરતી હતી. કપડાઓપર એકપણ ડાઘ પડવા દેતી ન હતી અને શરીરને સુકુમાર અને સુશોભીત બનાવવા ખાતર તેલનું મર્દન પણ તે હમેશ ન્હાતી વખતે કરતી અને વિલાયતી ન્હાવાના સાબુઓનો વપગસ કરી પોતાના યુવાન ગૌર બદનને સુશોભીત રાખતી હતી.

હું જ્યારે લલીતાની આ વર્તણૂક જોતી ત્યારે મને પણ તેવી મોજ શોખ કરવાને હરવખત વિચાર થઈ આવતો હતો. પરંતુ મારા બાપા તેવા શોખ કરવાના કાર્યમાં વિદ્વરૂપ થતા. જ્યારે જ્યારે હું કાંઈપણ તેવી જાતની માગણી કરું ત્યારે તેઓ કહેતાકે “તું વિધવા છો” એમ કહી તિરસ્કારી કહાડતા હતા. હું ! શા માટે વિધવા થઈ ? શું ? હું ખુશીથી વિધવા થઈ ? મરી જનાર મારો પતિ કેવો હશે ! શા માટે તે મને વિધવા કરી ગયો ! મેં તેનું શું બગાડ્યું હતું ! શું હું વિધવા થઈ એટલે સ્ત્રીની જાતીમાંથી નીકળી ગઈ ? છતાંही પ્રજ્ઞે હું મારા અંતરઆત્માને પુછતી અને અંતરમાં લાગી આવતાં ચાર આંસુઓ સારતી.

હવે હું મારી મુળવાત પર આવીશ કે પેલા બગડીવાળાને ત્યાં હું અને લલીતા ગયાં અને ખાંચામાં આવેલા દરવાજા વાટે અમોએ અંદરના હોલમાં પ્રવેશ કર્યો. લલીતા આ બગડીવાળાને

ઝોળખતી હતી અને બગડીવાળો પણ તેને ઝોળખતો હતો. જેથી અમોને આવેલ જાણી તેણે જરા સ્મિત કર્યું અને લલીતાએ તેને આંખથી ધસારત કરી વિનય જાળવવા માટે કહ્યું એટલે તેણે ગભીર ભાવ ધારણ કરી અમો બન્નેને આવકાર આપ્યો. અમો બન્ને અંદરમાં ખીજાવેલ સોશપર જઘને બેઠાં. એટલે બગડીવાલો અમારી પાસે આવી શુ જોઈએ છે તે પૂછવા લાગ્યો. જેથી લલીતાએ બગડીઓ પહેરવાનું કહ્યું. જુદી જુદી જાતનાં બગડીઓનાં બાકસો હાજર થયાં અને તેમાંથી નવી ફેશનની લાલસોનેરી ભરતની બગડીઓ લલીતાએ પ્રસન્ન કરી અને તે દુકાનવાળો તેના હાથમાં ચડાવવા લાગ્યો. હું દુકાનમાંનો માલ ઉભી થઈ જોવા લાગી. પણ જ્યારે જ્યારે હું લલીતા તરફ જોતી ત્યારે તેઓ વચ્ચે કાંઈક મસ્કરી ચાલી રહી હતી. બગડીવાળો પણ ઘણા નિષ્કુર ચાળાઓ કરતો હતો. હું તે બાબતને બરાબર સમજી ગઈ હતી.

તેઓનો વર્તવ ઉર્ફે લવનો સીનેમા જોઈ મને તે વખતે મારી નવી માતા અને મારા બાપનો રંગ રાગ યાદ આવ્યો એટલે કે તમો વિચારમાં ન પડશો. તમોને એ પણ જાણવીશ કે અમો જ્યારે જામનગર આવ્યાં ત્યારે એક ઝોરડી અને ઓસરી વાળું અમારૂં ઘર હતું. હું જ્યારે નીશાજોથી ઘરે આવતી ત્યારે કોઈક દહાડો મારા પિતા ઘરમાં હોય તે વખતે મારી નવી માતા મારા પિતાની ડોકમાં હાથ નાંખી બોળામાં ખુલ્લુ માથું રાખી આંકે પડખે સુતી અને મારા પિતા તેને બહાલ ભર્યાં ચુમ્મનો તથા બિલ્લસ વર્તણૂક કરતા. આ જોઈ મને શરમ આવતી જેથી

તે જોયું નજોયું કરી તરતજ બહાર ઉભી રહેતી પણ મા. એ નિલજ પ્રિતા મારી દરકાર કર્યા સિવાય પોતાનીજ વર્તણુક ચલાવતા રહેતા.

તે તરણ બીક્ષીકાશ્પ નાંડુના આટલા વૃતાંતને જાણી આ છંદલી વાતપર સામે ઉભેલો એ યુવાન સી પી. મુનીનું હૃદય કકડી ઉઠ્યું અને કહેવા લાગ્યો.

અહા ! હા ! હા ! કેટલો બધો નફ્ટ અને નિલજેજ હિન્દુ સંસાર ? ઓ ! ઓ ! દીવાકર સમા તેજોમય ગણુતા હિન્દુસમાજ આજે અમાવાશ્યાની રાત્રીથી પણ વિશેષ કાળો થયો ! કેટલી બધી સહિષ્ણુતા ! કેટલી બધી નિર્દયતા ! કેટલી બધી બેશરમા ! પોતાની યુવાન પણ અજ્ઞાણ બાળાઓને પોતાજ અભિચારના રસ્તા પર લાવી મુકે ! કામની કિ-તેજીકતા કરનાર અવસાય યુવાન દીકરીઓ અને બાળાઓ સમક્ષ કરે ! અરે રે આથી તો હદ વળી ગઈ અધોગતીના કિંડાગારમા શેષ તળીએ જઈને એ હિન્દુસમાજ આજે બેઠી છે. સત્યાસત્યનો વિચાર કરવાની શક્તિ પણ આજે એ કિમ્બ ગણુતા હિન્દુસમાજમાંથી ચાલી ગઈ. ખેર ! નિશ્વાસ મુકી તેણે કરી કથું બહેન ! આગળ ચલાવો કે તે પછી શુ થયું ?

નો :- આજે તે મુંજબની વર્તણુક હિંદુસંસારમાં છે તેમજ જુવાન દીકરીઓ સમક્ષ તેના માતા પિતાઓ શરમના ત્યાગ કરી અભિચાર કરવા દેવાને પુષ્ટી આપે છે અને અભિચારનો વધારો થતો જાય છે જોયીજ આ વાત અહીં લેવામાં આવી છે.

હા બાઇ સાંભળો. અમે જે અંગડીવાળાની દુકાને ગયાં હતાં તે અંગડીવાળો જાતનો લોહાણો હતો તેનું નામ નટવરલાલ હતું જે મને લલીતાએ કહેલ હતું. આ નટવરલાલ પણ અપ દેડ કેશનની બહાર ખીલતો હતો. તે માથાના વાળને પટ્ટીનાં પાડી ઓળાવતો અને સરખતી મલમલનું બારીક પહેરણ પહેરતો. તેનો આંધો નાંખુક અને મજબૂત હતો. પહેાળી છાતી અને ભરાવદાર ગૌર ચહેરો હતો. તે કપાળમાં ક્યામ ગુલાલની ટીપડી કરતો હતો. પાનથી સદાને માટે મુખ ભરપુરજ રાખતો હતો. આશુ ધોતીયું પહેરતો અને અંદર ગુલાબીચડીનો ઉપયોગ કરતો હતો જે ધોતીઆમાંથી સાફ દેખાઇ આવતું હતું તેની કિંમત લગભગ રૂ ૫ થી રૂ ૭ વર્ષની હતી. અમેએ અમારું કાર્ય પૂર્ણ કરી રસ્તો માગ્યો. હું અને લલીતા ઘરે આવ્યાં પરંતુ નહુની એ હદયહારની છટા મારી આંખમાં ખુંચેલી રહી.

અહા ! કેવું તેનું મીઠું હાસ્ય ! કેવું સુંદર મ્હોં ! કેવી સુંદર બાલની ટાપટીપ ! ઇત્યાદી પર હું મુંઝ બની ગઇ. બીજે દહાડે હું રંગમતીપર નહાવા ગઇ હતી ત્યાં એ લહેરી લાંબો નટવર પણ આવ્યો હતો. તેને જોતાંજુ મારી આંખ સ્થબી ગઇ અને તે પણ મારા તરફ જોઇ રહ્યો. મારાથી એકપણ શબ્દ ન બોલાયો છતાં તેણે મૌનતાનો ભંગ કરી મને પુછ્યું કેમ નંદુ ? મહેતાણી સાહેબ નથી આવ્યાં ? જેથી મેં જરા શરમાઇને કહ્યું કે ના તેતો નથી આવ્યાં એમ જવાબ આપી હું નીચું જોઇ મારા કાર્યમા પરોવાઈ જેથી તે ચાલતો થયો. એને જતો જોઇ મેં પણ તેના સામે ફરી જોયું જેથી તેણે જરા સ્મિત કર્યું અને મારાથી પણ

થોડું હસાઇ પડાયું. તે પછી તે ચાલ્યો ગયો અને હુંતો તેની છટાદાર નખરાવાળી ચાલ જોતીજ રહી તે તો ગયો પણ મારા દીલને તે ચોરતો ગયો. માફ મન તે વખતે અતિ વિહવળ બન્યું અંતરમાં વિચાર થવા લાગ્યો કે ફરી પણ એક વખત હું તેને જોવા માટે તેની દુકાને જાઉં. સ્નાન ધ્યાનથી પરવારી હું પણ તે પછી પાછી ધરે આવી.

અધ્યાય રજો સમાપ્ત.

•

—

પ્રકરણ પમું

કરણ કથની (અધ્યાય ૩).

કહેતે પણ કરતે નહિ, જુખકે ભડે લખાડ;
કાલા મોં કર જાઓગે, સાંઈ કે દરબાર.

* * * * *

કરી લાખો પ્રયત્ન પણ ન વિષ્ટા કાગડો ત્યાગે,
ચીકાશે બુડતી જીવ્યા છતાના ચીકણી થાએ;
મુઘા સમ ક્ષીર પીતાં નાગ મુખથી ઝહેર વરસે છે,
પડયો માનવ તણો સ્વભાવ ઉપાયોથી નહિ પસરે છે.

બીજે દહાડે હું એકલી તે નટુ (નટવર)ની દુકાને
ગઈ. અને હું તથા લલીતા જે ઓરડામાં આગળ
ગયાં હતાં તે ઓરડો મુકી અંદરના ઓરડામાં હું દાખલ થઈ ત્યાં
સાબુ, પાણી, તેલ વેસનલાઈ તથા હાથ લુંછવા ફેન્સી દુવાલો
તથા એક કપડના પાર્ટીસિનવાળું સ્ટેન્ડ એક બાજુના ખુણામાં
દેખાતાં હતાં તે ઓરડી પણ મેં મુકી અંદરના બીજા ઓરડામાં
હું દાખલ થઈ ત્યાં મેં એક અજબજબ બનાવ જોયો. તે બનાવ
જોતાંજ હું એક પણ પગ આગળ નહિ વધતાં ચુપકીથી ઉભી
રહી.

ત્યાં મેં શું જોયું ? એમ જાણવા માગતા હોતો જણા-
વીશ કે ! તે કલજીગની સતી (છતી) મહારી સહીયર પેલી હેડ

મીસ્ટ્રેસ લલીતા એક પલંગ પર તે હોરીનાલ નટવરના જોળામાં પડી હતી અને નટુ લલીતાને ચુમ્મનો લઈ તેમજ આપી રહ્યો હતો. આ બનાવ મેં મ્હારી સગી આંખે જોયો, તે જોવાથી મ્હારા શરીરમાં એક પ્રકારની ઝણુઝણુટી આવી, કંઈ રૂંધ થયો અને હું ગુપ ગુપ બારણામાંજ ઉભી રહી. તેવામાં લલીતા મને જોઈ ગઈ છતાં તે નફટ નારીને જરાપણ મ્હારી શરમ ન આવી પણ ઉલટું મને કહેવા લાગી.

કેમ! નંદુ! બહાર શા માટે ઉભી છે. આવને! શાને શરમાય છે એતો આ જમાનામાં એમજ હોય. આવ આવ અદર આવ એ પ્રમાણે લલીતાએ મને બોલાવી આ વખતે મારા મનમાની શરમ પણ ચાલી ગઈ અને હું પણ અંદર દાખલ થઈ નટુ લલીતાને છોડી ઉભો થયો અને મ્હારા સામે હસતો હસતો આગલા રૂમમાં ચાલ્યો ગયો. તે પછી હું લલીતા પાસે જઈ બેઠી એટલે લલીતાએ મને ઘણાંજ ભાવપૂર્વક કહ્યું નંદુ આ વાત તો તું કેમને કહીશ નહિ હોકે ?

કઈ વાત! મેં અજણી થઈ જઈ પુછ્યું.

તેં જે જોયું તે. લલીતાએ હસતાં હસતાં કહ્યું

મે શું જોયું? કશું નહીં આવો ખોટો ઉડાઉ જવાબ મેં તેને આપ્યો.

હવે જ્યાં દે ત્હારી શેખાઈ. જોયું તો બલેને જોયું હું ક્યાં નાં કહું છું પણ ગાંડી વિચાર કર વિરહથી બાકુળ બનેલા

પુરૂષો વેશ્યાવાડામાં જાય છે તો મહારા અને તહારા જેવી બાળ વિધવાઓ ક્યાં જાય? આપણે રહ્યા આખરદાર એટલે તેવું જાહેર કામતો થોડુંજ થાય! પછી આમ કરવામાં કોઈને ખબર ન પડે અને અંતરની દુઃખ પુરી પડે. શું પ્રભુએ આપણને એ શોખ આપવા નથી સરજી એતો શું કરીએ નાતની અધ રૂઠી પાસે લાચાર નહિ તો આવા કાળા કામ કરતાં તો પુનઃલભ કરવું લાખ દરજ્જે સારું છે પણ મુવા પટેલીઆઓ જે તેમ કરીએ તો નાતબાર કરે અને નાતમાં જાતમાં અને ગામમાં હલકી પાડે ઉપરાતમાં પાંચસો—સાતસો રૂપિયા પડાવે અને પોતાનું બાણું ભરે તો પછી તેના કરતાં આમ કરવું શું જોડું છે જોકે આમ કરવા જતાં આપણે મહાન પાપી બનીએ છીએ પ્રભુના ગન્હેગાર બનીએ છીએ પણ લાચાર નાત જાતમાં પરાણે પળાતા વૈધવ્યના ધુસરા પાસે બીજો કશો ઉપાય નથી એટલેજ હું તને કહું છું

આટલી વાત ક્યાં પછી તે કિબી થઈ અને કહેતી ગઈ કે તું જરા ખેસજો હું હમણાજ આવું છું. આમ કહી ચાલતી થઈ. હું લલીતાની આ વર્તણૂકનો વિચાર કરતી હજી હું એકી છું ત્યાં તો નહુ હસ્તો હસ્તો મારા તરફ આવતો દેખાયો તેના હાથમાં એક સેન્ટની શીશી હતી તેમાંથી તેણે થોડું સેન્ટ મારા પર છાંટ્યું અને પુંજ્યું કેમ! નહુ સેન્ટની ખુશખો કેવી છે? મેં પણ તેને હસતાં હસતાં જવાબ આપ્યો કે વાહવાહ કેવી મજાની મુગધ છે ખરેખર બીજાના દીલ લલચાવે તેવુંજ છે. તરતજ નહુએ મને કહ્યું કે હા ખરેખર બીજાના દીલ લલચાવે તેવુંજ

(૫૨)

તારું યોવન છે અને તેની બહાર આ સેન્ટથી લાગ્યા દરજ્જે ઉચ્ચ છે. આમ કહી તે મારી બાજેમાં પલંગપર બેઠો હતું બહારાઈ પણ તેજ વખતે રમના બારણું બંધ થયાં હું પાપીણી તે વખતે બ્રષ્ટ થઈ અને તે પછી તે નહુના પાશથી હું ન છુટી શકી.

દરરોજ હું તેની દુકાને આવજા કરવા લાગી મારું તો સર્વસ્વ એ નહુમાંજ એ નહુ સિવાય હું અન્ય કશું દેખતી ન હતી. થોડાક માસો આરીને પસાર થયા ત્યાંતો મને ગભ રહ્યાના ચિન્હો દેખાવા લાગ્યાં જેની ખબર મારી નવી માતાને પડી જેથી તેણે મારા બાપાને કહ્યું તરતજ મારા બાપનો હાથ બલીમ બન્યો મને ઔરડામાં બોલાવવામાં આવી અને મને માર મારવો શરૂ કર્યો મારો વાંસો લોહીથી તરબોળ કર્યો હું બેભાન બની નીચે પડી ગઈ તે પછી મને એ ચાર લાતો પણ મારા બાપાએ લગાવી દીધી અને વિકાળ ભૂખ્યા વાઘસમ ચહેરો કરી મ્હારા તરફ જોઈ કહેવા લાગ્યા.

લુચ્ચી તેં માર મ્હોલું કાળું કર્યું ! બાપ દાદાની આજર ગુમાવી ! તે મને જગતમાં અને નાત જતમાં જીવતે મુઆ જેવો કર્યો અને પાંચ માણસોમાં પણ બેસવા જેવો મને ન રહેવા દીધો. રાંડ ! જે પહેલેથીજ ત્હારી આવી ખબર હત તો તો ઝહેર દઈ મારી નાંખત એ છીનાળ ! કુકર્મ કરતાં તને લાજ ન આવી ? છત્યાદી વાક્યબાણો મને કહેતા ગયા અને નેતરની લાકડીથી મને પ્રહારો કરતા ગયા. બ્યારે ને માર મારાથી ન

સહન થયો અને અત્યંત રડવા લાગી તેમજ પીતા પાસે દયાની માગણી કરવા લાગી પણ તે કુર પીતાએ મારી તરફ ખીલકુલ દયા ન દેખાડનાં વધારે ખીજવા જેથી મેં શરમ છોડી અને એટલું તો કહ્યું કે પીતાજી ! તેમાં મારેં અપરાધ નથી તેણે મને બળાત્કારે બ્રષ્ટ કરી છે. પણ મારાં આ વચનો કોણ સાંભળે ! થોડો વખત મારા બાપ થાક્યા ત્યારે અટક્યા લેટલા વખતમાંજ મારી નવી માતા બાણે હું રહી ગઈ છું એમ બતાવતી છાશ કરવાનું નોજાણું લઈ બહાદુર બની મને ખુબ મારી હું તો અધમુઘ થઈ ગઈ ક્યાં જાઉં શું કરું ? હુસકા ભરતી બેસી રહી. ત્યાં તો બાપા ગાડી લઈ આવ્યા અને ત્રણ લુગડે ઉઠાડી ધક્કા મારી ઘરથી બહાર કાઢી ગાડીમાં નાખી સ્ટેશન પર લઈ ગયા.

બાપા ! માફ કરો મારી પર દયા કરો મને ક્યાં લઈ આવ છો ?

પરંતુ કોણ બોલે ? મને મારી જનેતા યાદ આવી હું ખુબ રોષ એક રાત રેલ્વેમાં કહાડી અને બીજો દહાડે કોઈ નાના સ્ટેશન પર અમો ઉતર્યા મારા હાથમાં રૂપિયા વીશ આપ્યા અને કહ્યું કે જા રાંડ ! ફાવે ત્યાં જઈ તારું કાળું કર. હું રહી પડી બાપા ? હું ક્યાં જાઉં ? માફ કોણ આમ ન કરો મને મારી નામો પણ રજડતી ન છોડો હાય ! માફ શું થશે ? તેટલામાંતો રેલ ઉપડી ગઈ બાપા ગયા અને હું તો ત્યાંજ રૈતી રહી.

બાઈ ! આ વખતે મારી ઉંમર પુરા અઢાર વર્ષની હતી,

એ વાત કહેતાં મારું હૃદય શાદી જાય છે, હું ખાનદાન કુટુંબની પુત્રી અને ખાનદાન ઘરની વહુ હતી પણ હાય ! હિંદુ સમાજ તારું સત્યાનાશ જાય આજે હું અનાથ થઈ અ.જે મારા માટે નતો પીયર હતું કે નતો સાસરીયાં હતાં કે નતો મારી જાતિમાં મને કોઈ સંધરે તેમ હતું.

ઓ હિંદુ સમાજના છત્ર રૂપી બ્રહ્મ સમાજ ! તને શું સંબોધન આપું ! ઓ લોહીના તરસ્યા ! મારા જેવી અનાથ બાળ વિધવાઓના પ્રાણઘાતક પ્રસવકાળમાં પણ ફરી દુષ્ટતાને પ્રાપ્ત ન થાવ ધન કિર્તી અને યશમાં આગ લાગે. ઓ નિષ્ઠુર સમાજ ? કોણ જાણે મારી કેટલીએ બહેનો મારી માફક આ પ્રમાણે વિધવાઓ બની; નરપિશાઓનો ભોગ થઈ પતિતાવસ્થામાં શી અધોગતી પામતી હશે ? ઇત્યાદી મારા આત્માના શ્રાપ સમાં વચ્ચે મારા મોઢામાંથી નીકળી ગયાં પણ ત્યાં કોઈ સાંભળે તેમ ન હતું. મારે માટે તો તે વખતે ઉંચો આંભ અને નીચે ધરતીજ હતાં.

ઓ ! ભગવાન ! બાપા તો કુર થયા પણ તુંનેએ દયા નથી આવતી ? ક્યાંથી આવે ! કોણ સાંભળે ઓ ભાઈ ! તે વાત યાદ આવતાં આજે પણ મારું હૃદય કંમ્પી ઉઠે છે.

આટલું બોલતાં બોલતાં તે તરણુ ભીક્ષીકા રડવા લાગી સાથે મુની તથા એ મુકિત ફોજનો મહંત પણ રડવા લાગ્યો.

હદ થઈ બહેન ! એ આપણા રૂઢી પુજક હિન્દુ સમાજના સીતમની હાં આગળ ચલાવે કે સીતમગર સમાજે કેવો જુદા કયો ભીની આંખે સી પી. મુનીએ કહ્યું.

હું એ દહાડાની લુખી હતી શોક સંતાપની મારી લોથ થઈ ગઈ હતી વળી ગર્ભવતી ક્યાં જઈ ? શુ કર ? એક પગલું પણ ચાલવા શક્તિ ન હતી. કોઈ વાવ કુવે કે તળાવમાં પડી પ્રાણ ત્યાગ કરું અને આ આવી પડેલી આશ્તમાંથી છુંદુ પરંતુ મરવાની હીમત ન ચાલી કોણ જાણે હજુ કેટલાં કળે સહેવાનાં બાકી હશે અસ્તુ. એ ચંડાલ દેશને ત્યાં હું કોઈ એક અહસ્થ સાથે મુંબઈ આવી મારી સાથે જે સ્ત્રીઓ વાળો સાથ હતો તે પણ આ દુર્ભાગી વિધવા ગર્ભવતી છે જાણી બીજા ડાખમાં જઈ બેઠો. તેઓનો ધર્મ રસાતળ ગયો જાણી મને છોડી ગયાં. સ્ટેશનપર લોકોની ઘણીજ ભીડ હતી વળી સમય રાત્રીનો હતો બધા ઉતાડ્યો સડ સડને સ્થાનકે જવા ગાડી ઘોડા મોટરમાં ચડી જવા લાગ્યા પણ માફ કોણ હતું ? ક્યાં જઈ ? હા યાદ આવ્યું મારો ભાઈ ચીમન નોકરી કરતો હતો ત્યાં જઈ પણ હવે ભાઈ તથા ભાભીને મેં શું બતાવું ? વળી તેના ઠેકાણાની પણ મને ખબર ન હતી. વિચાર કરતી હું સ્ટેશનથી બહાર આવી જે રસ્તે વધુ માણસો જતાં હતાં તે રસ્તે ચાલી ચાલતાં ક્યાં પહોંચી કેટલે છેટે ગઈ તેની સ્મૃતિ ન રહી હું તો થાકીને લોથ થઈ ગઈ. મનમાં થઈ આવતું જે ક્યાંક સુધ રહું સામેજ ચાર માળનું મકાન હતું તેમાંથી નાચ ગાનનો અવાજ આવતો હતો કોઈ વેશ્યાનું મકાન જણાતું હતું સામેથી એક મોટર આવી અને

પાછળથી પણ એક મોટર આવી. ભુંગળાં થવા માંડ્યાં હું ગમ-
રાણી નહિ મેં જાણ્યું જે જે મોટરમાં છુંદાધ મરે તો આ
આક્રમણમાંથી ટળ પરંતુ એવા મારા ભાગ્ય ક્યાં હતાં કે તેમ
થાય. હું કુટુંબાય પર ચડી અને બન્ને મોટરો ઉભી રહી. અદરથી
ચાર શ્રીમંત શેડીયાઓ ઉતર્યા અને જે બગલાના મજલામાંથી
ગાયનોનાં સુરો સંભળાતા હતા ત્યાં ઉપર ચડ્યા. બીજી મોટરમાંથી
એ શંકડા યુવાનો સાથે એક ગ્રહસ્થ જેવી જણાતી સ્ત્રી ઉતરી
તેઓ પણ તેજ બગલામાં ગયાં ત્યાંતો એક ત્રીજી મોટર આવી
પહોંચી તેમાંથી એક મારો ભાઈ ચીમન તથા એ તરણીઓ ઉતરી
મારા બુઝાતા જીવન દીપકમાં પ્રકાશ પ્રગટયો હું ઉભી થઈ દોડી
ભાઈને ભેટી પડી ધુસ્કેને ધુસ્કે રડી પડી એ...યુ...દેમ...હુ
આર...યુ કહી મને ધક્કો માર્યો.

ભાઈ ચીમન ? હું તારી દુર્ભાગી બહેન નંદુ મેં કહ્યું.

હમબગ નંદુ તો મરી ગઈ એવો મારા કાધરનો આજેજ
તાર છે.

હા તાર હશે. પણ ભાઈ તુ મારા તરફ જે તો ખરો ! હું તારી
બહેન તારા સમક્ષ જીવતી ઉભી છું તે સાચું ? કે તાર સાચો ?

બાપનું નામ બોળનાર કુલટા અને દુરાચારી બહેન જીવતી
હોય તો પણ હું તો મરી ગઈજ માનુ છું આમ કહી ચીમને
ફરી ધક્કો માર્યો અને કહ્યું ચાલી જા મ્હોંડું ન બતાવ.

આથી મેં મારા ભાઈને ઘણાંએ કરગરણાં કર્યાં. ભાઈ
દયાકર હું તારી દુર્ભાગી બહેન છું જે તને બહેન ઉપર દયા ન
આવે તો એક ગરીબ રખડતી રજળતી સ્ત્રી જાણીને પણ તું મારા
પર દયા કર આમ ન તરછોડ.

છટ ! તારા જેવી લાંપટ અને વ્યભિચારી સ્ત્રીઓને શુદ્ધ હિન્દુ કદી અડકી પણ ન શકે અને મદદ પણ ન આપી શકે.

ભાઈ વિચાર કર શુદ્ધ હિન્દુ વેશ્યાનો યાર બની પોતાની લાંગાની મીલકત રંડી બાજીમાં ગુમાવે એ વ્યાજખી છે અને થયેલ ભુલ વાળી મારા જેવી સ્ત્રીને અડકી પણ ન શકે ? કેટલી બધી અધાધુધી ! ભાઈ દયાકર બાપુ આમ છેક નિર્દય ન. થા ગમે તેવાં તો પણ હું અને તું એકજ માતાપીતાના સંતાનો છીએ ભાગ્યું કંસારે જાય. દુઃખીણી દીકરી પીયરીએ જાય. દુહી-તાની લાંગા ભુલોને માશી આપી પીયરવાળા રંગાન આપે એ કાયદો કેમ ભુલે છે, ભાઈ રહેમ કરી મારો દુરાગ્રહ ન કર હું અનાથ છું, અજાણી છું, ક્યાં જાઉં ! તુ મને આશ્રય નહિ આપે ત્યારે કોણ આપશે ?

આવાં કરણ વાક્યો આંખમાંથી આંસુ સારતા મારા એ નિષ્કુર ભાઈએ સાંભળ્યાં છતાં એ પાપાણુ હૃદય ન પીગળ્યું ! દયા ન આવી ! આજ કાલની પ્રાશ્નિમાતીક વિદ્વાના પ્રભાવવાળા એ ભાઈને પશ્ચિમની સ્થિતીનું પણ જ્ઞાન આવ્યું ? ક્યાંથી આવે ! શાને આવે ! પાપી પેટના પોષણ કરવામાં ધર્મ હારે કર્મ હારે, ન કરવાના કામો કરે, અને સાચાં ખોટાં કરી પોતાનું પાપી પેટ ભરે તેમાં તેને લાંછન ન લાગ્યું પણ અન્યની ભુલને ક્ષમા આપવામાં તેને શરમ લાગી તેને લાંછન લાગ્યું.

મને ધકકો મારી ચાલ્યો ગયો. હું તેના સખ્ત ધકકાથી નીચે પડી બેશુદ્ધ બની ગઈ મને જેમની તેમ મુકી એ નિર્દય ખાતા નહિ પણ કસાઈ કઠોર રદય કરી ચાલ્યો ગયો. ક્યાં ગયો એ મને ખબર ન હતી હું બેશુદ્ધ થઈ એ રાપ અને રંકની એક સરખી માતા ભૂમીકાના બોળે પડી તે પડીજ રહી.

પ્રકરણ ૬૬.

કરેણુ કથા (અધ્યાય ૪થો.)

કલણુગના આ છે જમાનો કૃત્ય અવળાં થાય છે
ત્યાગે સ્વધર્મો સર્વદા અપ ધર્મને પોષાય છે
વારંગના ના નાચ મુજરા મદિરામાં થાય છે
ખરચા કરી મન માનતા વેશ્યા વિહારી બનાય છે
રે નગ્ન ખેલે હેળીઓ બની કાન ગોપી ધીકા
રાસો રમે નિર્લાજ બને રેસાય રંગ પ્રણાલીકા
અધર્મમાં પડસા ઉડાવે ગોજ શોખ મણાય છે
નિર્દોષ સુગાં પ્રાણીઓનાં ગળાંઓ રેસાય છે.
(લેખક.)

હિન્દુ સમાજ ! વેશ્યાઓને, અને નાચનારીઓને
પોષી શકે છે. પરંતુ અનાથ બાળ વિધવાઓને
યા તો ભુલનો ભોગ થયેલ ભેળી ભામનીઓને રડવડતી રખડતી
હિન્દુ સમાજની દીન દુહીતાઓને એક ટકનું ભોજન આપી
તેમની ક્ષુધાને શાંત કરાવી શકતો નથી ભુલે ચુકે બાળવિધવા
આવરણોને અંતે અનાયારમાં ફસી પડે તો તેવી વિધવા સમાજમા
પાપની પ્રતિમા ગણાય છે પરંતુ તેવી નિર્દોષ બાળાથી અભિચાર
કરનાર પાપી પુરુષોને કશી એળ લાગતીજ નથી. બલકે તેવા
શયતાનોનો તો સત્કારજ થાય છે.

કહેવાય છે કે “ નર બમર છે ” એવી મેરૂ પર્વત સમી
અચળ માન્યતાનો પ્રચાર પ્રવૃત્ત છે. શાસ્ત્રોમાં પણ સ્ત્રીઓને
હલકીજ મણુવામાં આવી છે અને કહેવાય છે કે:-

દોલ ગમાર શુદ્ધ પશુ નારી, એ સખ તાડનકે અધિકારી;
(રામાયણમાંથી) એમ કરી નય' પુરષોનેા પક્ષ લેવાયો છે સંસ્કૃત
લીપીમાં જે કદાચ એમ લખવામાં આવે કે વ્યભિચારે દોષ નથી
તો આજના અર્ધ દુઘ્ન હિન્દુઓ શાસ્ત્ર સમજી માથે ચડાવે છે
દાખલા તરી કે:—

નદોષો માંસં ભક્ષેણ ન મધ્યે ત ચ મૈથુને ॥ “મનુસ્મૃતિ”
આવા અર્ધ શ્લોકો હિન્દુ સમાજમાં પૃજાય છે પણ પુરં શુ !
તેનો કોણ પુછે છે ?

રામાયણ વાંચતી છે પણ પુરષોને રામ સમુ પત્નિવૃત્ત નથી
પાળવું સ્ત્રીઓની નીચાઈ બતાવવા માટે રામાયણના દાખલાઓ
અપાય છે અને તેને ધર્મગ્રંથમાંથી તે પ્રમાણે વર્તન પણ થાય
છે. જ્યારે તેજ રામાયણના ખરા સુત્ર તરીકેનું રામનુ એક
પત્નિવૃત્ત ! તેને ઠોકરે મરાય છે કારણકે તે પુરષોની મરજીથી
ઉલટું છે ધર્મનું શરમાત પણ સ્વાર્થનું હોય ! તે સત્ય અને
બાકી અરત્ય મનાય છે. રઘુપતિના જીવન માની નીતિ પોતાના
આચારમાં ચોજતી નથી બદલે સ્ત્રીઓ પાસે પતિવૃત્ત પળાવવું છે.
લગ્નમાં લાકડે માંકડાં વળગાડી મડાથી મીઠળ બાંધવાં છે પશુની
માફક પુત્રીધનથી ધનાઢય થવું છે. છડે ચોક કન્યાઓનેા વિક્રય
કરવો છે. સમાજમાં દીકરીઓનાં જાહેર લીલાંમ કરવા છે. ત્રણ
વર્ષની ઉંઘતી બાળ કન્યાને અને બાળ વરને કાખમાં તેડી વેદીમાં
જનસમાજની નજર આગળ ચાર ફેરા ફેરવવા છે અને પુત્ર તથા
પુત્રીઓને “વિવાહસ્તી” * ની પવિત્ર શરણેથી અજ્ઞાતજ
રાખવા છે.

---

* **વિવાહ:**—એ છુટી છુટી વસ્તુઓનું અમકય કરવું જેનું નામ
વિવાહ આને બદલે વિવાહ એટલે ચાર ફેરા એવો અર્થ
મનાય છે જ્યારે ખરું ગહસ્ય ઉડાડી દેવામાં આવે છે.

આજના સુધારકોમાં પણ હવે લગ્ન કરવાના એમાં તમે કાળો કેર વર્તી રહ્યો છે. કન્યાઓને કોલેજોમાં ભણાવી કૌમાર્યતાનું ખંડન કરાવવાના મદદગાર બનવું છે અને દુરાચારી દીકરીઓને મીસ નો ઇલકાબ આપવો છે. પરસ્પર પ્રણય પત્રો દ્વારા પાઠવી પરા પુર્વની પ્રણાલીકાને તોડવી છે. ધણીથી ધર સુતારો ઇચ્છા મુજબ ન ચાલતાં Well Ms. you leave my house within a twenty four hours (વેલ મીં યુ લીવ માય હાઉસ વીધીન એ ટવેન્ટી ફોર અવર્સ) મીં તમે મારાથી બરાબર નહિ વર્તો તો ચોવીશ કલાકમાં માફ ધર છોડી ચાલ્યા જજો. નહિતો ડાઇવોર્સ કોર્ટનાં કરાવીશ આ આજકાલના સુધારકોને મુજારક થયેલું છે.

પરાણે વધધવ્ય પળાવતાં બંધકર હાલત અનુભવવી પડે છે એવાં કારણોએ તમારા સામી વાછડીઓનો વધ થાય એટલે કે લાચારીએ પરધર્મમાં વટલી જાય યા તો કાચા કુસુમે ખીલતાં પહેલાંજ ચગદાઇ જાય છુદાઇ જાય જાહેર બજારમાં જઇ વેચ્યા બની બેસે અગર ગુપ્ત વ્યભિચાર આદરી બસ્ટ જીવન ગાળી બાળ હત્યાનું ધોર પાતક બહોરી લે તેની એ ધર્મનાં પુછડોઓને કે દંબી પટેલોને શું પડી છે ? ખરેખર બહેન આજે સમાજમાં કન્યાઓની કતલજ આલી રહી છે જરા કાંઈ યુક્ત વદને તે યુવાન સી. પી. સુની ઉપરનું લાંબુ વ્યાખ્યાન બોલ્યા.

મીં મુનીનાં આ વાંક્યો સાંભળી પાસે ઉભેલો કેવીક

ઉર્ફ દયા સાગર બોલી ઉઠ્યા તમારું દરેક વ્યાખ્યાન ઇચ્છવા યોગ્ય છે. પણ શેષમાં જે તમોએ કહ્યું કે બાળ વીધવાઓ છુપો વ્યભિચાર કરી બ્રહ્મજન ગાળી બાળ હત્યાનું ઘોર પાતક વહોરી લે છે તે વાતમાં સુધારો કરતાં કહીશકે તેની થતી બાળ હત્યાઓનું પાતક તે બાળાનેએકજ અંશમાં આવે છે અને બાકીના ત્રણ અંશમાંથી એ અશ તેના માબાપ તથા તેની ઉત્તરોન્તર પેઢીઓ માં આવે છે તથા તેની એક અંશ તેની સમાજને આવે છે આ પ્રમાણે તે પાપની વહેચણી થાય છે એમ તમારા હિન્દુ ધર્મ શાસ્ત્રમાં તથા સ્વુટી હતી. અને પુરાણોમાં બતાવવામાં આવેલ છે અને તેવીજ રીતે ક્રિશ્ચન ધર્મમાં પણ બતાવવામાં આવેલ છે.

(૧) વિવાહ જે છુટી છુટી વસ્તુઓનું અઘંકય કરવું જેનું નામ વિવાહ આને બદલે વિવાહ એટલે ચાર ફેરા એવો અર્થ મનાય છે જ્યારે ખરૂં રહસ્ય ઉડાડી દેવામાં આવે છે

મહંતના એ વચનોને ટેકો આપતી તરૂણી બોલી ઉઠી ખરેખર, તેમજ છે અને તેવા પાપે ના પરીણામે આજે હિન્દુ સમાજ અધમ માં અધમ ગતીએ પહોંચી ચુકી છે અને તેવાજ સમાજના દોષોએ કરી દિવ્ય ભારત માતા જે સ્વર્ગ સમાન હતી તે આજે પરતંત્રતાની જંજીરોમાં જકડાઈ એધાર આંસુકે રડી રહી છે.

હા બહેન તેતો બધુ જોયું અને જોતા આવીએ છીએ જેથી ભવીષ્ય પણ અનુમાનથી કહી શકાય છે કે આ ભારતમાં સ્વગૌત્રી કન્યા (ભાઈ બહેન) ના વિવાહ થવા લાગશે અને ભવીષ્ય વેતાઓ એ બતાવેલ એકાકાર એટલે દશમે નક્કલકી અવતાર નું આવરણ ચોક્કસ કહી આપશે પણ આપનેતો આ પછુંજ કરો કે તમારે તે પછી આગલ શું થયું? એ પ્રમાણે મુનીએ અધુરી વાત ને સાંભળવાની ઉત્સુકતા બતાવી.

હા ભાઈ જ્યારે મને ઘડો, મારી મહારા ભાઈએ બેશુદ્ધ કરી તે પછી થોડીવારે ઇશ્વર કૃપાથી હું શુદ્ધીમાં આવી અને આ હિન્દુ સમાજમાં ચાલતી કંઈક અને અધાધુધી ને વ્યવસ્થા ના વીચારોમાં તલ્લીન હતી તથા આંખા ધારા અશ્રુ સારતી કુટપાથ પર પડી હતી. ત્યાંથી ઉભી થઈ જોકે હું અતીશય થાકો લોથ જેવી બની ગઈ હતી પણ તે વખતે મહારી એ દશાનું ભાન કેને હોયડું કેણું મને સ્હાય કરેડું કેને મહાડ' દાઝેડું જેથી એ નીર્દય ભાઈ તથા કસાઈ માઆપને શ્રાપ આપી આગળ ચાલતી થઈ.

રડી રડી આંખો પણ સોજી ગઈ હતી' ગળું સુકાતું હતું કમરનાં સાંધાઓમાં તથા પગનાં સાંધાઓમાં વેદના પણ અસહ્ય થતી હતી. ઉપરાંતમાં ભુખી દુ:ખી અને સગર્ભા એટલે મ્હોતનાં મુખમાંજ હું સપડાએલ હતી છતાં અધુરાં પુરા કરના જીવતી હતી .

આગળ ચાલતાં મને આંખે અંધારા આવ્યા. અને મસ્તકમાં ચક્રકર આવી જેથી એક થાંભલા સાથે અડાધ પાછી જમીન

પર પટકામ ત્યાં ઘણાં માણસો ભેગાં થયાં તેમાથી એક યુવાન પુરૂષે મને બેસી કરી, અને લૂંટી જઈને પાટો બાંધ્યો. હું પાછી શુદ્ધીમાં આવી, મને તે યુવાને કેટલાક પ્રશ્નો પુછ્યા. પણ મારાથી કશો ઉત્તર ન અપાયો. પણ રૂંધાતા કંઈ માત્ર એટલું જ કહ્યું કે બાધ હું ભુખી અને તરસી છું તેણે મને ગાડીમાં બેસાડી, અને પોતે પણ, સાથે બેઠો તે એક લોન્ગમાં મને લઈ ગયો ત્યાં જઈ મને જમાડી અને તેણે પાણી પાચુ થોડીવારમાં પાછી હું સ્વસ્થ થઈ.

હું બરાબર સ્વ થ થઈ અને મેં તે યુવાન ની સામે નેચું પરીચીત ચહેરો મારી દ્રસ્ટીએ આવવા લાગ્યો, હું તેને ઓળખી ગઈ તે અન્ય કોઈ નહીં પણ નકલકંઈ જેને કોઈ પણ જાતનું કલંકજ ન લાગે તેને નકલકંઈ અવતાર એવું સં-બોધન આપેલ છે. તે.....

મારા કકિમાર્યને બ્રસ્ટ કરનાર પેલો જામનગરનો બગડીવાલો નડુજ હતો જેથી મેં તેને પુછ્યું કેણુ નડુ કેઈ નડુ હસી પડ્યો અને કહેવા લાગ્યો નંદુ તું મને ઓળખી ગઈ ત્હારા વીરહથી જામનગર છોડી હું તારી શોધ કરતો અહીં આવી પહોંચ્યો. આજે પાંચ દહાડા થયા હું તારી શોધમાંજ છું પણ અનાયાસે ઇશ્વર કૃપાએ તું મને મલી આવી ઠીક થયું.

એથી હું ગભરાઈ ગઈ વિચાર આવ્યો કે વળી આ પાપ ક્યાંથી આવ્યું જેથી મેં તેને કહ્યું નડુ તું મ્હારો કેડો છોડી દે મને પાપીણીને પાપની સજા ભોગવવા દે હવે મને વધારે પાપમાં નમેર, મને હવે વધારે દુઃખી નકર

નંદુ તારા દુખમાં હું ભાગીદાર ન બનું તો મારા જેવો સ્વાર્થી બીજો કોણ? જેમ તું પાપીણી છે તેમ હું તને પાપમાં પ્રેરનાર મોટો પાપી છું માટે તને દુઃખ પડે તે દુઃખ મને પણ પડવું જામશે એમ નહીં કહ્યું.

નહીં હવે તું મને ભુલી જાવું વીધવા છું તેમ તું કુવારો છે શ્રી માટે તું તારું જીવન બગાડે છે? એમ મેં તેને કહ્યું.

નંદુ હું બધું તારા ખાતર સહન કરવાને જ આગ્રહી છું અને તારા માટે તેમ કરીશ પણ ખરો હવે તું અને હું પત્ની પતી તરીકે જ રહીશું અને આપણું બાકીનું જીવન વીતાવીશું આ રીતે કપટજાળ પાથરતો નહીં બોલ્યો.

નહીં ના આવા મોટા વચનોથી મારા મનમાં તેના તરફ માં ફરી લાગણી સ્ફુરી આવી કારણકે મને તે વખતે આધાર આપનાર કોઈ ન હતું તેમાં નહીંતી ચોખ્ખી શુદ્ધ પ્રેમ જેવી મોસ્ટ વાણીમાં હું ભરમાઈ તેને કહ્યું નહીં તું અત્યારે મારો પતી નહીં પણ ખરેખર મારો પરમેશ્વરજી છે તારી આવી શુદ્ધ ભાવના જેમ માફ મન તારા તરફમાં આકર્ષાય છે મને એ ખબર ન હતી કે તું આવો ખરો ચાહક હઈશ બસે તારી એમજ ઈચ્છા છે તો હું તારા સાથે તેવીરીતે વર્તવા ખુશી છું.

આથી નહીં નજીક આવ્યો, અને મને તેણે આલીંગન આપ્યું તેમજ મીઠા વચનોથી મને શાંત કરી અને મારા પર વીતેલાં દુઃખો જાણે હું તેજ વખતે ભુલી જવા પામી અને મારામાં નવચૈતન્ય પ્રાપ્ત થયું.

પણ હું જોણી તે સયતાનની પ્રપચ જાળમાં ફસી ગઈ

અને તેને પણ મને સારી રીતે દુખમાં રહેલી ઉણપની પૂરતી કરી દીધી કે જેના પ્રતાપે હું આ હાલત ભોગવી રહી છું

મહાશયફે તે ભોજમાં અમો પંદરેક દહાડા રોકાયા અને ત્યારબાદ અમો સ્ટ્રીમર રસ્તે કરાચી આવવા ઉપડી ચુક્યા અમારી સ્ટ્રીમર ૪૦ કલ ક્રમાં કરાચી આવી પહોંચી અને કીચામાડીના પહેલા નંબરના ધકકા પર અમો ઉતર્યા

નહુએ એક ઘોડાગાડી કરી અને અમો નાનકવાડા પર તેના એક સગાને ત્યા આવીને ઉતર્યા જેનું નામ હીરજી હતું અને તે ગાંડીઆવાળાના ગગાનાં નામથી કરાંચીમાં પ્રિસીદ્ધ હતા નાનકવાળા ગાર્ડન રોડ પર રહેતો હતો આ હીરજી વાંદો હતો અને તેની એક મા જેનું નામ જીવી હતું.

આ જીવી ખાસ કરીને અન્યની નિર્દોષ ઠેહીતાઓને પાપ રસ્તો શીખવવામાં ઘણી કુશળ હતી. અહીં આવ્યે અમોને માસેક વ્યતિત થયો હશે ત્યાંતો જીવીબાઈ કે જે નટવરલાલની ક્ષત્રિયા થતા હતાતે મારા ઉપર તઃશમાન થયાં અને તેમણે મને પહેરવા ઓઢવાની તથા દરદાગીના મોજશોખ પૂરી કરાવ્યા માંડી.

નહુ અને હીરજી બંને ગામમાં કામકાજની તથા નોકરીની શોધમાં ફરતા હતા થોડાદીવસમાંતો નહુને હીરજીની સોળતથી દાઝ પીવાની પણ આદત થવા લાગી જે વાતની મને ખબર પડતાં મે તેને ઘણું એ સમજાવ્યું પણ તે માને શાનો? એતો વધારે ને વધારે તે રસ્તામાં જવા લાગ્યો નોકરી તો તેને મલીજ

નહી જોયા જે પદસા પોતા પાસે હતા તે તેણે એક માસમા
 ખલાસ કર્યા. ત્યાર પછી તે મહારા પાસે દીન વદને કાંઈક આમ
 તેમ પદસાની માગણી કરવા લાગ્યો મહારા કનેતો કશું નહતું
 તો હું તેને શું આપું? જોયા તે નીરાશ થઈ ચાલ્યો ગયો. તે
 દીવસે રાત્રે ઘેર આવ્યો નહી રાત્રી થતાં હું સુતી એટલામાં
 એ હીરજીએ અમહારા સુવાના ચોરડામાં પ્રવેશ કર્યો. અને
 મને એકલી જાણી મહારા પર બળાત્કાર કરવાના આશય પર
 આવી ગયો હું તે વખતે જણવાના પુરા દીવસોમાં હતી. મેં
 દયાની માગણી કરી છતાં એ નિર્દય હીરજીએ મહારા પર બળા-
 ત્કાર કર્યો એ નીશાબોરના નિર્દય કૃત્યથી ગર્ભાનું બાળક તેજ
 વખતે સરી પડ્યું તેથી તે ગભરાયો. અને મને જેમતેમ મુકી
 ચાલ્યો ગયો. મને પ્રસુતા થઈ પણ જન્મેલ કાકડ જન્મીનેજ
 વીણુના દરબારમાં ચાલ્યું ગયું અસહ્ય પીડા પામતી મેં આખી
 રાત્રી વ્યતિત કરી. સવારે એ નડુ આવ્યો તથા મારા એ જીવી
 કદજ પણ આવ્યાં. મને તે પછી મીડબાઈ ફ્રી હોલની અંદરમાં
 લઈ જવામાં આવી ત્યાં મેં પંદરેક દીવસો પસાર કર્યા એક
 કૌશીચન લેડીની સારી સારવારથી હું ફરી સાજ થવા પામી
 અને એક માસ વીતતાં મને પાછી ઘરે લાવવામાં આવી હીરજી
 તો કરાચી છોડી દૈરાબાદ ગયો. ત્યાં તે ખીમાર પડ્યો
 અમોને એવા ખબર મળ્યા તેથી નડુ તેને પાછો તેડવા તેની
 કદબાને સાથે લઈ દૈરાબાદ ગયો. પણ હીરજીને ખબર પડી કે
 નડુ પોતાને તેડવા આવ્યો છે એમ જાણી દવાખાનામાંથીજ
 પસાર થઈ ગયો. તેડવા ગયાજેતો પ તો આજ દીવસ સુધી
 હજી નથી પણ પાછળથી એવું સાંભળ્યું કે કોઈ ચક્રમ થઈ
 ગયેલા માણસે તેનું ખુન કર્યું. સાચું શું તેતો પ્રજા જાણે

પ્રકરણ ૭મું

પરીણામ ભારે આવ્યું! (અદ્ધય સમાપ્ત)

પ્રભુ! પ્રતીમા દિનત્હારી એશું, તુરંગને દવાર પડી રહીછે? કાઠ્યે તુટ્યે હાલ અનાથ મધ્યા ચોધારઆંસુ રડી રહીછે સામંત એ એકજ તેથી આશુ મુક્તિ તાની દિલ મધ્યા દરાવે! સહેકડા શી એકાય દુર્બળ સીતમના નસ્તર સહી રહિછે! જે સર્વ સુંદર તરાપ તે પગ, આવા હશે કુદ્રત કાયદ શું! કપાળ ભગવાન! અવધિ હવેતો ગરીબની હાય પડી રહીછે! મધ્યા તણી લાજ દેશે વીદેશે ટગર ટગર નેન માંડી મુંઝાએ! દયા કરો નાથ સારી આલમ આજે સમાજે ઝીકી રહિ છે!

ક્યાં તેવાં ભોગવવાં એ સુત્ર મને હીરજના ખુન ખબરથી યાદ આવ્યું શું મારી પણ એજ દશા થશે? જે પાપે પીતા તન્યા જે પાપે મુંબઈ રખડી હાથ! વળી પાછું અહીં પણ એ ને એ હાય હવે હું શું કરું? ત્યારે હું એ પાપ તજવા માગું છું તેનાથી દુર થવા માગું છું ત્યાં તો એનું એ પાપ મને કચડી નાખેછે મારી પર અધીપાત્ય જમાવેછે સમાજમાં ત્યાં ત્યાં વીષય વાંચનાનાં જુખ્યા દાસ બની અનેક જાણે બીજાવે છે તે વાઘનાકોની જાળોમાં અમારા જેવી હરીણીઓ ભોળી ભામાઓ હસાએ અને આખરે એ પાપમા રચી પચી જઈ અનેક કાળા ઘોળા કરે છે

કરાચી શહેરમાં હું આવી ત્યારે તો હું તદ્દન અપરીચીત હતી પરંતુ હવે તો હું શહેરના ગણાતા ધનીકો અને શીખોથી પુરેપુરી જાણકાર થઈ ચુકી છું. શહેરમાં કેટલીક વૃદ્ધાઓ કેટલીક ભગતડીઓ કેટલીક પુજા રણો જુદે જુદે જ્ઞાને અને જુદે જુદે સ્થાને વિપયના કીડાઓ માટે સારા સારા ધરની જુવાન દીકરીઓને જસ વેઠે અને તેમાંથી પોતાનું પાપી પેટ ભરેછે એ બધું નડુની ફાંદા જીવી બાંધના પ્રસંગથી જાણી શકી છું.

એક વખત કેાઇ એક યોગીની અમારા નાનકવાડા પર એક ધનીક ને ત્યાં દેશથી પધાયો તાં આ યોગીની સ્વરૂપ કુલટાએ અનેક કળા ધોળા કરી અનેક ભોળી બાળાઓના જીવનોનું સત્યાનાસ વાળ્યું હતું એવું પણ મારી જાણમાં આવી ગયું બહુ આડમ્બર દેવની દીકરી જેવો જણાતો હતો છતાં નાસ્તિક આંખ જોઈ શકાતો કે એ બ્રહ્મચારીણી સ્ત્રી નથી જેને ત્યાં એ યોગીની મધ્યા ઉતયો હતાં તે કુટુંબ તો તેને ઇશ્વરનો અવતારજ ગણતું હતું. પરંતુ તેનાજ ગૃહમાંથી કબોડાની ભોગ બનેલી વહુ દીકરીયુંને અન્યથી મેળા મેળવી દેવા પુરતી કાગળ રાખી રહી હતી પોતાના આગ્રમે મજન કરે કથા કરે અને તેમ કરી સેંકડો હાથા કુટ્ટી જાહેનાને ધુતે જસાવે એ તેનું કૃત્ય હતું.

ખીજ એક પુજારણ જેનું નામ હું ભુલી ગઈ છું તે એક મંદીરમાં પુજા કરતી હતી પોતાને ત્યાં ગાયો હતી દુધ જોડે ચવા

પણ પોતેજ જતી હતી દર્શને આવનારી વીધવાઓથી સ્નેહ બાંધતી અને એમ કરી અશાંત દુન્યાએને શાંત બનાવી પોતાનો સ્વાર્થ સાધતી હતી ધર્મના સ્થાનોમાં આવી કુલટા પુબ્જ પરંતુ શિષ્ટ કહેવાતા ધનીકોના ગ્રહોમાં પણ એ પુબ્જરણ દેવીજ ગણાતી હતી તેનાં ઘણાંજ માન હતાં આનું કાગલુ પણ એવુંજ હતું કે આજકાલ કેટલાકગૃહોમાં સ્ત્રીઓનાંજ ચલણો હોવાને કારણે અને એવી ગુપ્ત કુલટાઓ આવી પુબ્જરણોના સંકળમાં ફસાએલી હોવાથી પુરૂષો પણ તેને સમજા પુબ્જરણ તરીકે પીછાનતા હતા.

ઉક્ત પુબ્જરણનું કરાંચીમાં એક ભેદી મંડળ હસ્તી ધરાવેછે અને તે મંડળમાં ગામનાં ઘણા સ્ત્રી પુરૂષો મેખ્ખર હતા.

હીરજીના મરણ પછી નહુ તથા તેની ફધ્યા જીવીઆમ દેશ ગયા અને હું જગદીશ્વરના મંદીર તરફ સોંધા ભાડામાં રહે । ગર્ભ એ લ-તામાં શુદ્ધ વર્ણુજ રહે છે કાડીઆવાડમાંથી અનેક બાળાઓને બદમાસો નસાડેછે અને કરાંચી આવતાં એવી બાળાઓની સાથે આવેલાશયતાનો દીયર ઘણી કે ભાઈ બની એ જગદીશ્વર લ-તામાં આજ રહેછે.

જીનાગઢના ગીરનારના મેળામાથી માધુપુરના મેળામાથી અને એવા બીજા વાર્ષિક મેળા માંથી અનેક સ્ત્રીઓને બદમાસો ભગાડે છે.

મેળા ર આવતી શુદ્ધવર્ણુની બાળાઓ હોયછે અને એ બાળાઓ કન્નેડાંઓથી કંટાળી હોયછે યાતો પુરૂષોની સીતમગીરીથી

ત્રાસી હોય છે આ પછી શયતાનો તેવી બાળાઓને આંબા આંબલી બતાવી પોતાના કાચમાં ફતેહ મેળવે છે તેવા બખડુઓને કરાંચી સંધરે છે કરાચીમાં આવી એ શુદ્ધો સાથે લાવેલી સ્ત્રીઓને સીંધમાં વેચે છે યાતો શહેરમાં જ કુટણખાનું ચલાવે છે દર્શનને બહાને આવનારા ઉંચ જાતીના યુવાનો એ નીદોંશ બાળાઓથી પોતાની પાપી વિષય વાંચનાં તૃપ્ત કરે છે આ રીતે એ શુદ્ધો પોતાનું પાપી પેટ ભરે છે.

હું એ લ-તામાં રહવા ગઇ કે તરતજ કેટલીક કુલટા ડોસીઓની દ્રષ્ટીએ પડી હું જે પાપથી છુટવા માગતી હતી તેજ પાપમાં ફરીથી રસાઇ પડી મારા પાપનો વધુ સ્પોટ કરવા તે કરતાં એટલુંજ કઢીશકે ઉંચ વર્ણના યુવાનોમાં પણ ધર્મ નાશ પામ્યા છે અને ધર્મને સ્થાને દંભ અને પાખંડ પુનઃ રચ્યા છે અનેક કાળા ઘોળા કરનારા પુરૂષો સમાજમાં રહી શકે છે પરંતુ તેની ભોગ બનેલી સ્ત્રીઓ ઉંચ લ-તામાં રહી શકતી નથી

એક દહાડો હું કોઇ એક બ્રાહ્મણ યુવકના પરીચયમાં આવી તે યુવકે મને ઘણોજ ઉપદેશ આપ્યો અને એથી મારી ખાનદાની કુળ ગરવ મને પાછા સાંભર્યા હું રડી અને પ્રભુ પાસે ક્ષમા માગવા લાગી તે યુવકનું નામ વિશ્વનાથ હતું ખરેખર વીશ્વનાથ તેતો વીશ્વનાથજ હતો પોતે કાયામાડી પર નોકરી કરતો હતો માર્સક રા. સો સુધીનો પગાર લાવતો હતો તેની ધર્મ પત્નિ જોકે ગુજરી ગઇ હતી પરંતુ એ બાઇ ઉંચ સંસ્કારી હોવાથી આદર્શ બ્રાહ્મણી જીવન ગાળતો હતો મને તેણે ધર્મની બહેન કહી હતી અને મને એ નર્મલયમાંથી બહાર

કરાવી જોડીયાં બળર નામના લ-તા પર એક માળામાં જ્યાં પોતે રહેતો હતો ત્યાં લઇ ગયો.

મને સેંકડો સ્ત્રી પુરુષો વ્યભીચારી સ્ત્રી તરીકે પીઠાણુતા હતા આથી હું વીશ્વનાથને ત્યાં આવીકે તુરતજ માળામાં શોર બકાર શરૂ થઇ ચુક્યો એ માળામાં લગભગ સો રૂમ હતા અને અનેક કુટુંબો જુદી જુદી જાતના રહેતા હતા રાત્રીએ કાળા ઘોળા એજ માળામાં થતા હતા છતાં હું પાપાગારમાંથી બહાર નીકળી અને બ્રહ્મચર્યનું સેવન કરવા માટે તઇયાર થઈ હતી તે એ ધર્મના પુંછડાઓથી સહેવાયું નહીં.

મોંના મચકા કરતા એકબ્રાહ્મણ સ્ત્રી અનેક વાક્ય પ્રહારો કરી ગઇ ગ્રહસ્થી માળામાં આ રાંડને ક્યાં ધાલીછે કોઈ પુછનાર છે કે નહીં શું આંઈ ચકલો છે? મુવાની બાયડી મરી ગઈ એટલે હરાડો થયો છે મુંવો બાર જઇ કાળુ મોં નથી કરતો અને માળામાં રાંડને ધાલીછે.

ઉક્ત શબ્દ પ્રહારો કરનાર અને એ આદર્શ સતી અનેક વખત મીઠાધર પર એક ડોસ્તીને ત્યાં આવતી એક બાઇને ત્યાં હું એ સતી અનુસુયાને બરેબર જોળખતી હતી આ પછી મારાથી ચુપ રહેવાયું નહીં.

આ વીશ્વનાથ તો મારો ભાઇ થાયછે પણ પેલો સીધી દલાલ તારો શું થાયછે? જાનકી બાઇને ત્યાં ક્યા ધર્મને સાતમે

આશમાને ચડાવવા આવેછે તેમાં ક્યો સતી ધર્મ બળવેછે? પેલો મોહન કાપડીયો ત્હારો શું થાય?

આ છી તે નાવિતેવી ચુપ ચાપ રપુચકર થઇ ગઇ ત્ય તો વળી એક ધસી આવી તેણે માન્યું જે ધર્મનું દેવાળું નિકળ્યું છે. સનાતન ધર્મનું નક કપાયું છે અલી? કેમ ચક્ષો છોડી આંહી તારે ચક્ષો માંડવોછે? શું અમો કોઈ અહિં રહેતાજ નથીકે? અમારા માળામાં આવા બવાડા નહિ થાય સમજ?

આવો બહેન તમારા ધર્મનું દેવાળું મારા આવ્યાથી કે રહેવાથી જતું હોયતો તમારા દુષ્ટ કાર્યોની પ્રતિતી કરાવી દઉં સાંભળો; પછી તાડુકળે તમારી દીકરી મહેનાણીછે હું બરોબર ઓળખુ છું નાનકવાડા પર પ્રથમ હેતી બલા પેલો ડોઢર તમારો શું થાય? કેટલી વખત તેને ગર્ભો રહ્યાછે? માટે માજી માથે હી પાપકર્મ કરાવતા અટકળે પછીજ ધર્મોવતારનો દાવો ધરાવજો

આવેલી બલા ટળી પરંતુ મ્હારા આવ્યાથી વિશ્વનાથની તે ધણીજ વિષમ સ્થિતી થઇ ચુકી આ પછી હું કંટાળી અને વિશ્વનાથને છોડવાની ફરજ પડી વિશ્વનાથને નાતે નાત બહાર ક્યો તેમાં નતો અપીલ સાંભળી નતો પુરાવો મેળવ્યો અને તેની બ્રાહ્મણની નાતે બલીમશાહીના કોરડે ગુન્હેગાર ક્યો

આ પછી અનેક સુખદુખ વેઠી હું પાછી મુંબઇ આવી અહિં આવ્યે મને પંદરેક દહાડા થયા ત્યાંતો માધુઆગમાં દશને આવતા એક ભાડીયા શ્રીમંતથી મારું પુનઃલગ્ન થયું હું તેની

વધણુવી બાયડી બની શ્રીનાથની યાત્રા કરી આવ્યાં એટલે પાવન ટીકાયતશ્રીનાં ચણું સ્પર્શ થયાં એટલે પત્રીત્ર જોકે તેની ભાટીયા જ્ઞાતીમાંથી તો તેનો બહીષ્કાર થયો હતો પરંતુ દર્શન બધ થયાં નહતાં.

મારા એ છેલ્લી વખતના ભરથારનું મુબારક નામ ત્રોક્ષદાસ હતું તેનાં સગા સબધીઓ ઘણાં હતાં પરંતુ હું પરજાત સ્ત્રી તરીકે ધરમાં આવી હેવાંથી એ નિતીનાં પુતળાંએ છુવાઇ જતાં હતાં.

લગભગ ચારપાંચ વર્ષ હું ત્યાં રહી પરંતુ એ મહારા પતિનીજ આજ્ઞા થકી એક ભટા સાથે પવિત્ર થવાનું પાપ પાછું અવી પહોંચ્યું પ્રથમ મેં ઘણીજ આનાકાની કરી પરંતુ તેતો ધર્મછે પ્રભુજી પ્રસન્ન થશે આવું સમજાવી મને ફરી ફસાવી હું પાપી એટલે એવા પાપોમાં ફસાતા વાર ન લાગી જતે દિવસે મને ગર્ભ રહ્યો અને પાંચ માસનો ગર્ભ હતો ત્યારે ધાર્મી આંધળા પતી રાગ સંચરી ગયા.

તેનાં સગાંઓએ અવી અમારા ધરનો કગળો મેળવ્યો મીઠકતનો દાવો તેના દુરના બત્રીજાએ કર્યો શવે તેમ કરી તે ધર્મના થાંભલાઓએ મને રખડતી કરી જ્યારે મારા પતી જીવત હતા ત્યારે હવેલીના મારા પ્રભુજી અમારે ત્યાં પધારતા અને મારી પર ઘણીજ કૃપા ધરાવતા પરંતુ વાડી વીખાતાં સાથી સાત પાંચ એ કહેતી મુજબ પતિ પરલોક પાગતાં મરી અગર જતો શું પરંતુ મારી ફરીયાદ પશુ કોઈએ ન સાંભળી આ પછી તો હું ગભવતી હતી માધુખામમાં આવેલા એક જન

સાધુની કૃપાથી ન્હાના શા એક મકાનમાં હું રહી અને ત્યાં મારી પ્રસુતા આવી અને આ બાળકનો જન્મ થયો. આ પછી કેટલોક વખત વિત્યે પાપની શિક્ષા ભોગવવા હું રખડી પડી અને ઘર ઘરના દુકડા ખાઈ જીવન પુરું કાવા માંડી તે પછીનાં વૃત્તાંત તમે જાણો છો એડલે હવે હું શું કહું?

આટલું બોલી બીજાકાની આંખોમાંથી આવણુ બાહર વહેવા મંડ્યો.

સમાજના ઘેર અપરાધ સામે સમાજની રાક્ષસી રૂઢીઓના અન્યાયો સામે પરાણે પળાવાતા વધધવ્ય ધર્મની સામે મુની ઉડળી ઉડ્યા.

અમારી જ્ઞાતી કપોળવણીકણે અમારી જાતીમાં કન્યા વિક્રય થાયછે લગ્ન ખર્ચ સાત હજાર સુધી પહોંચેછે આથી ગરીબોના સંતાનો દુર્દશા પામી જીવન ખરાબીમાં ભરેછે અમારી જાતીમાં વીધવાઓછે અને સેંકડો વિધુરોછે છતાં જ્ઞાતી બંધારણોથી બંધાએલા એ વાડામાં પૂરાએલા મેઢાઓ નીચી ગરદને કસાઈ રૂપી રૂઢીઓ પાસે કતલ થાયછે છતાં આંખ ખોલી જોનાર નથી આના રાક્ષસી સમાજ સામે બંડ કરવું જોઈએ અને આજથી હું ધર્મની બેન માની મદદ મશ્વરું જો આપ તથ્યાર હોતો હું એ સમાજ સામે બંડનાં મોરચા માંડીશ અને તે યજ્ઞમાં મારું બલીદાન આપીશ યા હોમ થઈશ લાલ્લ ચક્ષુએ ઉસ્કેરાઈ જઈ એ મુનીશ્રી બોલ્યા આ વખતે તેમણે બીષણુ પ્રતિજ્ઞ લીધી હતી અને અવાર નવાર આવી ખબર અંતર પુછી બાઈની

મહદ લેવાની રાહ જોતા રહ્યા હતા એ તરણ ભીક્ષુકાએ મુક્તિ
 ફાળવું રેરકી હોમ છોડ્યું અને થોડા વખત પછી એક સુધારક
 ધનીકની મદદથી હિંદુ વનીતાશ્રમ ખોલ્યું એ તરણ ભીક્ષુકા
 કે જે આપણી નખરાણી નાંદુએ આદર્શ બ્રહ્મચર્ય પાળી ભવી-
 ણ્યની માતાઓને ઉચ્ચ શીક્ષણ આપવાનું મહદ કાય માથે ઉપાડી
 લીધું અને આપણા એ યુવાન મુનીએ એક તરણ
 ભારત નામનું સપ્તાહીક છાપી પ્રગટ કરવા માંડ્યું અને તેમ
 કરી હિંદુ સમાજની સ્થિતિ સુધારવાનું ચાલું ક્યું (ઓમ)
 શાંતિ! શાંતિ! શાંતિ!

સમાપ્ત.

હવે તમારા લાગની ધામધુમ કરવી છે કે ?

જમાના અપાર
ધામધુમ ધાય છે તેમ
અમારે ત્યાં પણ નવો સવો
સુધારો થતો જાય છે,
સમગ્રો પુર ભપકો થોડો
ખર્ચે અનુભવો કારણકે

દુલ્લ પારી, રેશમની કાતી તલ-
ન્યુ ફેશન જાતી ચીઝ્સ બનતી કીરસન લાઇટ ઘોડ
સાજ રેશમી સેલાં બુતાબદાની વિજેરે વરધોડાનો સા

કરિયાવત બાવે અમારે ત્યાંથી બાંડ મેળવો તમામ સામાન ત
નવો રાખવામાં આવે છે. આટે એક વખત પ્રધારી ખાત્રી ન
અમારા સર્વોત્તમસાજ માટે પ્રખ્યાતી પસંદગી થઇ છે.

અર્થાત—

કંકર જોડાનંદ વેલજી

લાલ કંકર

જામણથી સેવિયા મળત કરાવી.

ગોરીમંદા પી.ટી.મ. મેડ, રામગોશ પી.ટી.મ. કરાવી.

